

SZAKDOLGOZAT

Kenderes Zoltán

2020

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
KÜLKERESKEDELMI KAR
NEMZETKÖZI GAZDÁLKODÁS SZAK
Nappali tagozat
Gazdaságdiplomácia specializáció

**Az Európai Unió biztonságpolitikai törekvései 2001-től kezdődően
napjainkig**

Konzulens: Nagy Milada
egyetemi docens

Készítette: Kenderes Zoltán

Budapest, 2020

Tartalomjegyzék

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	4
ÁBRÁK JEGYZÉKE	4
BEVEZETÉS	5
I. AZ EU BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA	6
I/2. MIT KÉPVISEL AZ EU?	7
I/3. FENYEGETÉSEK	8
I/3.1. TÖMEGPUSZTÍTÓ FEGYVEREK	8
I/3.2. TERRORIZMUS	10
I/3.3. KIBERBIZTONSÁG	13
I/4. A KÜLÜGYI ÉS BIZTONSÁGPOLITIKAI FŐKÉPVISELŐ	15
I/5. CATHERINE ASHTON POLITIKÁJA	15
I/5.1. IRÁN ÜGYE	16
I/5.2. SZERBIA ÉS KOSZOVÓ ÜGYE	17
I/6. FEDERICA MOGHERINI POLITIKÁJA	18
I/6.1. FONTOSABB INTÉZKEDÉSEI	18
I/7. STRATÉGIÁK	19
I/7.1. BIZTONSÁG	19
I/7.2. KELETI ÉS DÉLI PARTNERSÉG	20
I/7.3. VÁLSÁGOK KEZELÉSE	21
I/7.4. REGIONÁLIS SZERVEZŐDÉSEK KIÉPÍTÉSE	22
I/7.5. GLOBÁLIS KORMÁNYZÁS	22
II. MISSZIÓK	24
II/1. EULEX KOSZOVÓ	26
II/1.1. AZ EULEX EREDETE	28
II/1.2. IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS	28
II/1.3. RENDVÉDELEM	29
II/1.4. VÁMSZOLGÁLAT	30
II/1.5. FELMERÜLŐ PROBLÉMÁK	30
II/1.6. ÉRTÉKELÉS	31
II/2. EUFOR ALTHEA	32
II/2.1. AZ EUFOR VÉGREHAJTÁSA	34
II/2.2. FELMERÜLŐ PROBLÉMÁK	35
II/2.3. AZ EUFOR SIKEREI	36
II/2.4. ÉRTÉKELÉS	38
III. ÉRTÉKELÉS	40
IRODALOMJEGYZÉK	43
MELLÉKLETEK	47

Táblázatok jegyzéke

1.sz. táblázat: Az EU által végrehajtott missziók 2004-2020 között.....	25
2.sz. táblázat: Taposóakna okozta sérülések és halálozások száma Bosznia-Hercegovinában 1991 és 2013 között, saját készítés.....	38

Ábrák jegyzéke

1.sz. ábra: Vallási indíttatású (dzsihádistá) terrorizmus 2014-2019 között.....	12
2.sz. ábra: Az Európai Unió által indított missziók.....	26
3.sz. ábra: Koszovó térképe	32
4.sz. ábra: Bosznia-Hercegovina térképe.....	39

Bevezetés

Az Európai Unió, mint a világ egyik legmeghatározóbb és legnagyobb befolyással rendelkező gazdasági és politikai hatalma, igen fontos szerepet játszik a biztonságpolitikai kérdésekben, megalakulásától kezdve napjainkig. Szakdolgozatomban a 2001. szeptember 11-én végrehajtott terrortámadások után az Európai Unió által képviselt biztonságpolitikáról lesz szó. A New York-i World Trade Center ellen elkövetett támadások eredményeként az USA azonnali válaszcsepásra hívta fel a NATO-tagországokat (*Észak-atlanti Szerződés Szervezete/North Atlantic Treaty Organisation*). Azonban az Európai Unió számos tagállama nem támogatta az Egyesült Államok törekvését, amelynek következtében kialakult egyfajta szembenállás a NATO-n belül. Ez a vita nemcsak a transzatlanti térségben eredményezett feszültséget, hanem Európán belül is komoly sérüléseket okozott az addig hibátlannak hitt rendszerben és rámutatott az EU gyengeségeire a világpolitika színterén.

Az elmúlt 20 évben az Európai Uniónak számos biztonságpolitikai problémával kellett megküzdenie, nemcsak Európán belül, hanem a kontinens határain kívül is. Az EU helyzetét több tényező is nehezítette a béke és biztonság megkötésében és megtartásában: a 2008-as gazdasági recesszió, a menekültválság és a bevándorlás fellendülése megerősítette a szélsőségeket, valamint krími háború, Nagy-Britannia távozása az integrációból és Donald Trump megválasztása csak nehezítette az EU törekvéseit céljainak elérésében.

Szakdolgozatomban az Európai Unió biztonságpolitikáját szeretném bemutatni számos oldalról megközelítve, kezdve azzal hogyan alakult ki a biztonsági stratégia, továbbá külön kitérek arra, hogy Catherine Ashton és Federica Mogherini politikája mire fókuszált. Részletesen bemutatom, hogy az Európai Unió milyen veszélyekkel kénytelen szembe nézni még a 21. században is. Ezek mellett említést teszek, hogy a transzatlanti vita milyen módon váltott ki összeütközést a meglévő NATO tagországok között és ez miként befolyásolta az EU biztonságpolitikáját az elmúlt két évtizedben. Legvégül a politika gyakorlati megvalósítására fogok koncentrálni és részletesen bemutatom, hogy az EU hol és hogyan hajtott végre civil és katonai missziókat. Az esettanulmány ismertetését egy katonai és egy civil misszió végrehajtásán keresztül szeretném részletesen szemléltetni. A két legambiciózusabb Európában indított EU által végrehajtott missziót fogom elemezni és összehasonlítani, amely az EUFOR Althea (EU rendfenntartó missziója Bosznia-Hercegovinában) és az EULEX Koszovó (EU-s jogállamiságot célzó misszió megteremtése a nyugat-balkáni országban) nevet viselik. Arra a kérdésre szeretnék választ kapni, hogy az Európai Unió saját kontinensén milyen nehézségek árán tudja biztosítani a béke megteremtésének felételét. Kutatásaim eredményeként

befejezésképpen arra a kérdésre szeretnék választ találni, hogy milyen formában különböznek a mai biztonsági fenyegetések a 2001-ben azonosítottokkal és az Európai Unió milyen konkrét intézkedéseket tervez e fenyegetések kezelésére.

Szakdolgozati témám kiválasztásánál személyes érdeklődésem és a szakmai kíváncsiság vezérelt, amikor az EU biztonságpolitikájának elemzését tűztem ki célul. Mindemellett szerettem volna mélyebben megismerni milyen eredményeket ért el az unió a béke és biztonság megőrzésében és milyen veszélyekkel és konfliktusokkal kell szembenéznie nap, mint nap. A politikában elkövetett mulasztások, oda vezettek, hogy a tömegpusztító fegyverek, a terrorizmus, a kibertámadások, a szervezett bűnözés, a klímaválság és az újonnan megjelenő világjárvány még mindig aktuális problémaként vannak számontartva a 21. század politikai, gazdasági és társadalmi életére is. Legfőképpen az ösztönzött, hogy az unió és a fejlett országok, milyen eredményességgel képesek fellépni a fenyegetettséggel szemben, amely befolyásolhatja mindennapi életünket. Motivációim közé tartozik az is, hogy igen terjedelmes irodalmi háttér áll rendelkezésemre, melyeknek részletes feldolgozása elősegítette kutatásaim megvalósulását.

I. Az EU biztonsági stratégiája

Az 1980-1990-es években végbemenő politikai, ideológiai és társadalmi változásokat győzelemként könyvelhette ez az Európai Unió a hidegháború lezárásával. Azonban a veszély korántsem szűnt meg a Szovjetunió és Varsói szerződés felbomlásával.

A Balkánon végbemenő függetlenedési hullám Jugoszlávia megszűnését idézte elő, amelynek következményeként egy újabb háború tört ki az öreg kontinensen, amely ellen az EU-nak gyorsan és hitelesen kellett volna fellépnie. Ellenben az unió nem tudta megfelelően kezelni a helyzetet és a háború végére megközelítőleg 200 000 ember vesztette életét. (Flögel & Lauc, 2001.) A délszláv háborút végül csak a NATO közbelépésével sikerült lezárni 2001-ben. Ez a konfliktus, amely több nemzetet érintett, köztük a vajdasági magyarokat is, rámutatott az EU biztonságpolitikájának gyengeségeire.

Annak érdekében, hogy ne törjön ki egy újabb fegyveres konfliktus a kontinensen az uniónak szükségzerű volt egy határozottabb és erősebb biztonságpolitikára. Ennek eredményeként fogadták el 2003-ban a biztonsági stratégiát, amely az iraki háború okozta feszültségeket hivatott elsimítani az unió tagállamai között. Javier Solana az Európai Unió akkori közös kül- és biztonságpolitikai főképviselője, által előterjesztett Európai Biztonsági Stratégia, fontos célja volt, hogy globálisan meghatározó résztvevőjévé emelje fel az uniót a

világpolitika színpadán. (Takács, 2009.) Az azóta eltelt években az Európai Unió jelentősen fellép a válság és konfliktuskezelés megelőzésében Irakban, Afganisztánban, Szíriában, Afrikában és a Nyugat-Balkánon.

I/2. Mit képvisel az EU?

Az teljesen világossá vált, hogy az Európai Unió számára az új évezred további fenyegetéseket tartogat, amelyekkel valószínűsíthetően egyedül kell szembenéznie szövetségesi támogatása nélkül. A technológiai fejlődés és a globalizáció egyszerre „áldás és átok” az EU biztonságpolitikáját tekintve. A globális kihívások és fő veszélyeik igen nagy kockázatot jelentenek nemcsak Európa, hanem az egész világ számára egyaránt.

A történelem során számtalanszor kétséges volt a kontinens jövője és biztonsága. A 20. század első felének erőszakos háborúi után beköszöntött a béke és stabilitás időszaka. Most először egy stabil alapokon álló Európát láthatunk kibontakozni. Az unió fokozatos bővítési hulláma megszilárdított egy jóléti demokráciát. A kontinensen a krími háborút és Koszovó autonómiájából fakadó nézeteltéréseket kivéve nincsenek konfliktusok. A balkáni helyzet is optimizmusra ad okot, az Észak-Macedóniát és Görögországot kibékítő politikának köszönhetően. (bbc.com, 2019.) Európa szomszédságában azonban folyamatosan problémák ütnek fel a fejüket, amelyek kihatással lehetnek az európai polgárok életére. Ezért elengedhetetlen, hogy szomszédságpolitika baráti kapcsolatot ápoljon akár Oroszországgal, Törökországgal és az észak-afrikai államokkal egyaránt. Ahhoz, hogy a béke fenntartható legyen, az EU-nak a saját területén kívül kell megteremtene a rendet missziói keretében (Afrikában, a Közel-Keleten és a Kaukázus vidékén).

Az unió érdeke, hogy a saját gazdasági, technológiai és társadalmi fejlődésével támogassa a szegényebb és elmaradottabb régiókat, ezáltal is biztonságosabbá téve a világot. Ezért is fáradozik a szegénység és az egyenlőtlenségek visszaszorításában, a demokráciák felépítésében és a biztonság megteremtésében, ahol az alapvető emberi jogokat tiszteletben tartják katonai és civil missziók által. Így vált az EU a legszegényebb és legkiszolgáltatottabb országok legmarkánsabb és legbökezűbb támogatójává. (Nemzet és biztonság, 2009.)

„Globális szinten Európának vezető szerepet kell játszania a multilaterális rend megújításában. A nemzetközi rendszer csúcán az ENSZ áll. Minden, amit biztonság terén tett az EU, kapcsolódott az ENSZ célkitűzéseéhez.” (Nemzet és biztonság, 2009, p. 78.)

A transzatlanti kapcsolat egy elengedhetetlen felelősségvállaló szerepet jelent Európa számára. Ahhoz, hogy az EU és a NATO közösen tudjon fellépni a válságkezelésben az egész

világon, sokkal jobb együttműködést kell megalapozniuk egymás között. Azonban az eddig elért eredményeket tekintve az EU által képviselt stratégia végrehajtása további folyamatos munkát igényel.

I/3. Fenyegetések

A 20. század végén az Európai Unió számára biztossá vált, hogy a következő évezredben is további fenyegetésekkel kell megküzdenie. Még mindig léteznek fenyegetést jelentő ideológiák vagy nagyhatalmak, amelyek már pusztán létezésükkel állandó kockázatot jelentenek a legtöbb nemzet biztonsága számára. Számos olyan rejtett veszélyforrás lapul meg egyaránt az unió határain belül, mint kívül. Oroszország és Kína terjeszkedő politikája, a Közel-Keleten megjelenő terrorszervezetek, valamint az iráni teokrácia és az észak-koreai rezsim intézkedései összefogásra biztatják az EU tagállamait a béke megteremtésében.

Ebben a fejezetben bemutatásra kerül a három folytonos fenyegetettség, amelyekkel az EU-nak még a 21. században is állandó harcot kell vívnia azért, hogy a biztonságát fenn tudja tartani. A tömegpusztító fegyverek, a terrorizmus és a kibertámadások az egész világra kiterjedő veszélyforrásként vannak számontartva. Azonban a terrorizmus felerősödése által létrejött félelemérzet begyűrűződése az európai társadalmakba közvetlen módon fenyegeti a polgárok életét. Leginkább Nyugat-Európára jelentenek veszélyt a vallási fanatizmusból fakadó dicsőhádista tevékenységek, amelyek a migrációs válság fellendülésével egyre gyakoribbá váltak. Utolsóként a kiberbiztonságot érő egyre erőszakosabb és vehemensebb hackertámadások nehezítik meg az unió dolgát, amelyek választások és népszavazások kimenetelét is befolyásolhatják.

I/3.1. Tömegpusztító fegyverek

Ma már köztudottan 9 ország birtokában vannak igazoltan atomfegyverek. (Arms Control Assocation, 2020.)¹ Az EU szomszédságában jelenleg csak Oroszország rendelkezik atomfegyverekkel. A hidegháború lezárulásával a tömegpusztító fegyverek, ideértve a nukleáris, vegyi és biológiai fegyvereket, még mindig a legnagyobb veszélyforrásként vannak számontartva, amelyek az EU biztonságát fenyegetik. Az elmúlt 20 évben Észak-Korea és Irán

¹ A jelenleg atomfegyverekkel rendelkező országok: USA, Oroszország, Kína, India, Pakisztán, Észak-Korea, Izrael, Franciaország és Nagy-Britannia.

az a két ország, amelyek a nemzetközi egyezményeket semmibe nézve a mai napig provokálják nukleáris politikai és katonai törekvéseikkel a nemzetközi közösséget. Mivel ezek az eszközök az egész világra kihatással lehetnek az EU, mint az egyik legnagyobb potenciális veszélyként határozta meg őket.

Rendkívül fontos, hogy az Európai Unió képes legyen kezelni a nukleáris fegyverek elterjedését, hiszen a haditechnológia fejlődésével az atomfegyverek földrajzilag bárhol és bármikor bevezethetők. A hidegháború ideje alatt fogalmazódott meg az atomsorompó-egyezmény, amely meghatározta az akkori EU külpolitikai törekvéseit. Ennek értelmében 1968-ban az ENSZ (*Egyesült Nemzetek Szervezete/ United Nations*) Közgyűlése kimondta, hogy visszaszorítja és megtiltja a nukleáris fegyverek elterjedését a világ országai között. Az egyezményt 1970-ben léptették hatályba és már több mint 100 ország írta alá. (un.org, 2013.) Az EU rendszeresen felszólal a nemzetközi szervezetekben (ENSZ, NATO), hogy a nukleáris fegyverek visszaszorítása elengedhetetlen a béke megőrzése céljából.

A szükséges elemzés elvégzése után az EU közepesen sikeresnek tekinti a nukleáris fegyverek elterjedése elleni küzdelmét. Mindazonáltal, szem előtt tartva az EU külpolitikáját és a multilaterális megközelítést, meglehetősen hatékonynak nevezhetjük azokat az eredményeket, amelyeket elért. Amikor 1993-ban megalakult az Európai Közösség, amely az EU három pillére közül az első, elsősorban a gazdasági kapcsolatok kialakítását tartották a legfontosabbnak, nem pedig a biztonságot. Az azóta eltelt több évtizedben számos ponton kibővítette az EU a joghatásait, és így tudott beleszólni a világpolitikába, mint a világ egyik legmeghatározóbb szereplője. Ahhoz, hogy hangsúlyosabb eredményeket is le tudjon tenni az asztalra a nukleáris fegyverek visszaszorításában, egy határozottabb és törekvőképesebb EU-t kell megismernie a világnak, ahogy azt az iráni tárgyalásokon is láthattuk. Az EU kulcskérdésként kezeli az atomsorompó szerződést. A 2010-es non-proliferációs konferencián egy új és biztonságosabb szerződést kötöttek a nagyhatalmak, amelynek keretében arzenáljuk leszerelésében egyeztek meg és megerősítették az addig elmaradott nukleáris rendszert. (Nemzet és biztonság, 2009.) A szerződés három fő pillére: a leszerelés, non-proliferáció, vagyis „a tömegpusztító fegyverek előállítására képes és a világ biztonságáért felelősséget vállaló országok különböző nemzetközi egyezmények megkötésével arra törekszenek, hogy megakadályozzák ezeknek a fegyvereknek az elterjedését” (kormány.hu, 2014.) és a nukleáris energia békés felhasználása. (Péczei, 2015.)

A biztonsági stratégiát követően Ashton és Mogherini volt az a két külügyi és biztonsági főképviselő, akik igen mély előrelépést értek el a nukleáris fegyverek leszerelésében. Iránnal folytatott nagyhatalmi tárgyalásaik sikeresnek tekinthetők, amelyek pár évre az iráni

atomprogram visszaszorítását eredményezték. Észak-Koreát tekintve az EU és az ENSZ nem tudtak megállapodni a távol-keleti országgal, hogy hagyjon fel a nukleáris és ballisztikus rakéták tesztelésével, ezért több szankcióval is sújtották a kommunista diktatúrát. Az unió korlátozó intézkedéseket vezetett be, utazási tilalmat és bankfiókok befagyasztását rendelte el több katonai és párt vezető ellen, illetve az exportálást is lecsökkentette a távol-keleti országba, hogy jobb belátásra bírja a rezsimet. (consoliom.europa.eu, 2020.)

I/3.2. Terrorizmus

2001. szeptember 11.-én az al-Kaida által végrehajtott terrortámadások az USA történetének egyik legnagyobb tragédiája, amely nem csak az Egyesült Államok ellen irányult, hanem az egész nyugati civilizáció ellen is. A terroristák célja a félelemkeltés volt, amelyet el is tudtak érni erőszakos tevékenységeikkel. Világszerte a terrorizmus igen jelentős veszélyforrásként van számontartva, amely legtöbbször a civil lakosság ellen irányul. A 2000-es évek közepén Madridban és Londonban történtek támadások. 2015-től kezdődően a migrációs hullám megerősödésével pedig az Iszlám Állam terrorszervezet hajtott végre több akciót Párizsban, Brüsszelben, Londonban és Berlinben egyaránt, így az Európai Unió is megismerhette a terrorfenyegetettséget.

Az EU-nak szükségszerű fellépnie a növekvő terrorfenyegetés ellen annak érdekében, hogy a védelmet biztosítani tudja saját területén belül. A biztonság megteremtése minden tagállam egyedüli feladata, viszont az Európai Unió számos eszközzel és pénzügyi támogatással segíti az országok védelmi megerősítését, amely az elmúlt években a sokszorosára nőtt és biztosra vehetően emelkedni is fog.

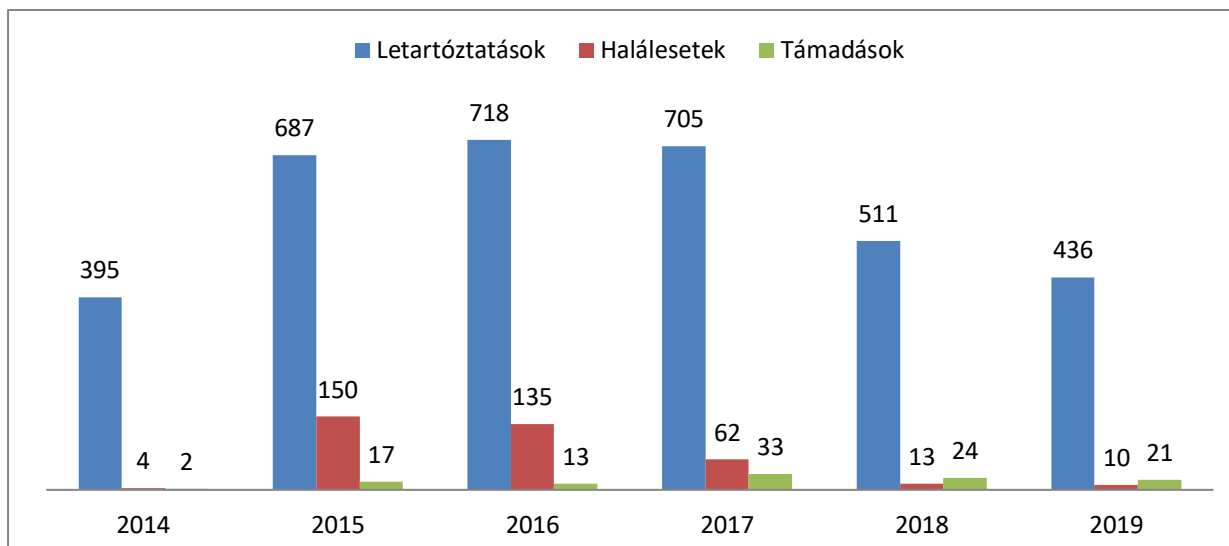
Európa már évtizedekkel ezelőtt megismerhette a terrorizmus okozta feszültségeket. A két legmeghatározóbb terrorszervezet az ír származású IRA (*Ír Köztársasági Hadsereg/Irish Republican Army*) és a baszk gyökerekkel rendelkező ETA (*„Baszkföld és Szabadság”/Euskadi ta Askatasuna*) voltak, amelyek szeparatista mozgalmukkal kívántak függetlenedni az anyaországtól. Azonban ezek a mozgalmak ma már nem jelentenek veszélyt az európai társadalmi életre. Ugyanakkor az elmúlt bő másfél évtized több változást is eredményezett. Az Európai Rendőrségi Hivatal, vagyis az Europol jelentései szerint ma már öt osztályba sorolhatjuk a terrorcselekményeket indíttatásuk alapján: szeparatista, szélsőbaloldali, szélsőjobboldali, vallási indíttatású és a radikális állat- és környezetvédő mozgalmak. (Europol, 2020.)

Az EU 2005-ben fektette le az első terrorizmus elleni stratégiáját. A stratégia 4 fontosabb pillérrre épül fel:

- 1) A *megelőzés* az első pillér, amely kimondja, hogy már akkor fel kell ismerni a veszélyt és megakadályozni annak bekövetkeztét, amikor az emberek elkezdnek radikalizálódni és a terrorizmus felé hajlani.
- 2) A *védekezés* a második pont. E-szerint, ha egy esetleges támadás történne, a legfontosabb a gyors közbelépés az infrastruktúra és a polgárok védelme érdekében.
- 3) 2015-ben az Európai Tanács és az Európai Parlament közösen meghatározott egy új szabályrendszert a terrorizmus finanszírozásának megelőzésére, ezáltal próbál megmozgatni minden követ, hogy bíróság elé állítsa őket, ez az *üldözés* stratégiája.
- 4) A *reagálás*, mint utolsó célkitűzés az unió küzdelmében a terrorcselekményekre való előkészületek biztosítása. (Europol, 2005.)

2010-2011-ben számos arab országban végigsöpört egy forradalmi hullám, amelyet „arab tavaszként” ismerünk. Ennek következtében 4 év leforgása alatt több millió ember kényszerült elhagynia szülőhazáját politikai és etnikai okok miatt. A menekültek Európa felé vették az irányt, ahova egy biztonságosabb és jobb élet reményében emigráltak. A 2015-ös migrációs hullám növekedésével együtt potenciálisan nőtt meg a vallási, ebben az esetben az iszlamista terrorcselekedetek száma. „2014 és 2018 között 374 ember vesztette életét terrortámadás következtében az Unió határain belül. A legtöbb halálesetet az EU-ban és a világban a dzsihádisták terrorizmus okozza. Az Európát érő terrorista támadások közelmúltbeli hulláma 2015 és 2018 között számos kihívás elé állította az EU-t és tagállamait.” (Immenkamp et al., 2019, p. 2.) Az iszlám fundamentalisták legfőbb érve a civil lakosság ellen elkövetett merényletek mellett a dzsihádisták, vagyis a szentháború a hitetlenek ellen.

A 2015-ös Párizsi merényletek után az EU reformintézkedéseket hajtott végre a terrorizmus elleni stratégiájában és február 12-én jóváhagyták az unió és a tagállamok részére megfogalmazott nyilatkozatot. „A nyilatkozat a következőket tartalmazta: a polgárok biztonságának védelme, a radikalizálódás megelőzése és az értékek megóvása, együttműködés a nemzetközi partnerekkel.” (consolium.europa.eu, 2020.) Az esetleges terrortámadások megelőzésének érdekében szigorúbb határellenőrzést folytat le az EU külső határszakaszain, visszaszorítva az illegális migrációt, amely segíti a terroristák mozgását. A szervezett bűnözés összhangban áll a terrorizmussal és segíti is annak működését, ezért az unió fellép az illegális tűzfegyverek elterjedése és a droggereskedelem ellen is.

1.sz. ábra: Vallási indíttatású (dzsihádista) terrorizmus 2014-2019 között

Forrás: Saját szerkesztés az Europol adatai alapján (2020)

Az 1. ábra jól mutatja, hogy amikor Európát elérte a migrációs hullám 2015-ben, a támadások száma megemelkedett és ezzel együtt egyenesen arányosan nőtt a halálos áldozatok száma is. Az Európai Unió terrorizmus elleni stratégiája igen sikeresnek tekinthető, hiszen 2018-ra erőteljesen visszaszorította az iszlámhoz köthető terrorcselekedetek számát. A letartóztatások száma még az előző évben is igen magasnak tekinthető, viszont jelentős visszaesés érhető tetten a 2016-os és 2017-es esztendőkhöz képest.

A terrorizmus az 1970-es évek kezdetétől egészen napjainkig és sejthetően a jövőben is állandó veszélyforrásként lesz számontartva az európai kontinensen, amellyel együtt kell élnünk. Ahogy a szeparatista és szélsőséges mozgalmak által támogatott terroresetek visszaszorultak, úgy nőtt az iszlamista radikalisták ráhatása az európai társadalomra. A média által felkapott terrortámadások miatt, az európai közvélemény azon az állásponton van, hogy ez számít a legsürgetőbb problémának, amely kihatással van a mindennapi életünkre. Azonban az előttünk álló időben egy nem rég megjelenő fenyegetéssel kell szembenéznünk, ami a terrorizmus terjedését is tovább fogja erősíteni.

I/3.3. Kiberbiztonság

A digitális technológia fejlődése, az első számítógépek megjelenése óta igen nagy fellendülést tudhat magáénak. Kijelenthető, hogy a technológia a mindennapjaink részévé vált, amely mély befolyással bír a világgazdaság mozgására, az infrastruktúra zökkenőmentes működésére továbbá a termelés elosztására és a globalizáció folytonosságára is. A technológia által új lehetőségek nyílnak meg a világ előtt, ám ezeknek a nagy része veszélyeket is magában foglalhatnak. Ennek következtében vált a kiberbiztonsági kérdés az EU egyik legsürgetőbb problémájává.

Az Unió stratégiáját ezen a területen igen elmaradottnak tekintették, amikor az első támadások érték. Ahhoz, hogy ezeket a problémaforrásokat az EU képes legyen kiküszöbölni, fel kellett vázolni egy stratégiát, amely biztosítja a védelmet a technológia terén. A 2000-es évek elején csak érintőlegesen állapodtak meg a tagországok a kiberbiztonság megerősítéséről. Az első igazán nagy előrelépésre 2005-ben került sor, amikor az Európai Bizottság keretében létrejött az ENISA (*Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökség/European Union Agency for Cybersecurity*). Az ENISA valójában az EU kiberbiztonsági központja, amelynek elsődleges célja a tagországok kíségetése a problémák felkutatásában és megelőzésében. Az ENISA számos feladatkört lát el, melyek célja az unió védelme.

Az ENISA elsődleges feladatai:

- „Segíti a tagállamokat a vonatkozó uniós jogszabályok végrehajtásában;
- azon dolgozik, hogy javítsa az EU kritikus helyzeteinek rugalmasságát a formációs infrastruktúrában és a hálózatokban;
- támogatja a határokon átnyúló közösségek fejlesztését;
- összegyűjti a kockázatelemzéshez szükséges adatokat;
- közös módszereket dolgozott ki a biztonsági problémák megelőzésére, miközben követi a biztonsági előírások fejlődését;
- megalkotja saját ajánlásait, és tanácsadóként működik az Európai Bizottságnál.”
(europa.eu, 2020.)

Egy teljesen kidolgozottnak nevezhető módszerre egészen 2013-ig kellett várni, ekkor hozták létre Az Európai Unió kiberbiztonsági stratégiáját: „Nyílt, megbízható és biztonságos kibertér” néven, amely meghatározta az elmúlt évtizedet. A lisszaboni szerződés keretein belül hatályba lépett új stratégiát az akkori EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselője, Chatherine Ashton vezetésével az Európai Külügyi Szolgálat és az Európai Bizottság

fogalmazta meg. Ez a dokumentum vázolta fel az unió nemzetközi kiberbiztonság politikáját. Segítségként vették kölcsön a NATO által már két évvel korábban megfogalmazott saját informatikai hálózatát. (Beláz, 2019.)

Az EU számára nyilvánvaló vált, hogy a meg kell reformálnia az elavult rendszerüket, mert számos módon avatkoztak be hackerek a Brexit és a 2016-os amerikai elnökválasztás menetébe. Még 2017-ben jött létre a PESCO (*Állandó Strukturált Együtműködés/Permanent Structured Cooperation*), amely az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának része. A PESCO lényegében a védelmi összefogást hivatott megerősíteni a tagállamok között. Ennek eredményeként minden tagállam ígéretet tett a kibervédelmi kötelezettségeik felülvizsgálására és fokozzák erőfeszítéseiket az együttműködésük érdekében.

Az új stratégia megerősítette és kibővítette az ENISA hatáskörét, amely által a digitálistermékek és szolgáltatások kiberbiztonságának növelését elősegítő önkéntes, uniós kiberbiztonság-tanúsítási keretrendszer kidolgozását, valamint a nagy léptékű kiberbiztonsági események és krízishelyzetek esetén a gyors, összehangolt reagáláshoz felhasználható tervezet megalkotását biztosította. (Molnár et al., 2019.)

Az európai kiberbiztonság növelése elengedhetetlen, annak érdekében, hogy megvédjék a polgári és katonai célpontokat. Az EU-élén a Bizottsággal - felhívja a tagállamok figyelmét arra, hogyan vállalják fel azokat a területeket, ahol elsődleges felelősséggel tartoznak az unió részére.

Ennek magában kell foglalnia a kiberbiztonság megerősítését az alábbiak révén:

- Ugyanazon szabályok alkalmazása a közigazgatásra, tekintettel a társadalomban és a gazdaság egészében betöltött szerepükre;
- kiberbiztonsággal kapcsolatos képzés biztosítása a közigazgatásban;
- a kibertudatosság prioritása a tájékoztató kampányokban, és a kiberbiztonságnak az akadémiai és szakképzési tantervek részeként történő bevonása;
- az "Állandó Strukturált Együtműködés" (PESCO) és az Európai Védelmi Alap kezdeményezéseinek felhasználása kibervédelmi projektek fejlesztésének támogatására. (Berzsenyi, 2014.)

I/4. A külügyi és biztonságpolitikai főképviseelő

Az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseelői pozíciója az amszterdami szerződés hatályba lépését követően jött létre 1999-ben. 10 évnek kellett eltelnie, hogy 2009-ben a lisszaboni szerződés életbe lépését követően változástokat eredményezzen a tisztség számára. A lisszaboni szerződés felváltotta a maastrichti szerződés által lefektetett pilléres rendszert, amely szoros kapcsolatban áll az EU külpolitikáját tekintve, a főképviseelő az Európai Bizottság alelnöki pozícióját is betölti. Továbbiakban az egyezmény megteremt egy összehangolt koordinációt, amellyel a Bizottság nagy befolyásra tett szert a gazdasági és kereskedelmi ügyekben, a fejlesztésben, valamint a nem uniós országokkal való kapcsolattartásban. A főképviseelőt öt éves ciklusra választják meg az Európai Tanács és Bizottság elnökének jóváhagyásával. Az első főtitkári pozíciót Javier Solana töltötte be, őt követte Catherine Ashton, majd Federica Mogherini, míg a jelenlegi megbízott Josep Borell. Ebben a fejezetben legfőképpen Ashton és Mogherini külpolitikai tevékenységére fogok fókuszálni és kielemezem milyen eredményeket értek el megbízatásuk ideje alatt.

Az alelnök fontos szerepkörrel rendelkezik, és ezek magában foglalják a következőket.

- A kül- és biztonságpolitika általános irányítása az Unió nevében;
- az Európai Bizottság alelnökeként az EU külpolitikai eszközeinek a koordinálása;
- konszenzus kialakítása az uniós tagállamok között és prioritásaik tekintetében, többek között az uniós külügyminiszterek, védelmi miniszterek, valamint kereskedelmi és fejlesztési miniszterek havi üléseinek elnöklése révén;
- az uniós vezetők rendszeres ülésein való részvétel az Európai Tanácsban;
- felszólalás az Európai Parlamentben külpolitikai és biztonsági kérdésekről folytatott vitákban;
- az EU képviselete nemzetközi találkozókra, például az Egyesült Nemzetek Szervezetében;
- az Európai Védelmi Ügynökség és az EU Biztonságpolitikai Kutatóintézetének irányítása. (eeas.europa.eu, 2019.)

I/5. Catherine Ashton politikája

A Lisszaboni szerződés eredményeként 2009 novemberében megválasztották az Európai Unió külügyi és biztonságpolitika főképviseelőjét, Catherine Ashtont, aki az első nő is volt egyben ebben a pozícióban. Ashton egyfajta csendes politikával kívánta az unió törekvéseit

megvalósítani, az európai értékek biztosításával. „Nagy kihívás lesz ez számunkra. Én voltam az első női biztos, az első brit nő, aki kereskedelmi biztos lett, és most én leszek az első nő ebben a tisztségben is.” (Molnár, 2015, p. 6.) Az új pozíció renget új kötelezettséggel járt, a főképviseelőnek az intézményépítést is magának kellett lefojtatnia, amelyet a legfőbb EU-s intézmények közötti összetűzés is akadályozta, ennek keretében alakult meg az Európai Külügyi Szolgálat. Főképviseelői ötéves ciklusa alatt részben két külpolitikai sikert tudhat magáénak. Az első az iráni atomprogram ideiglenes leállítását, illetve a Nyugat-Balkánon kezdeményezett tárgyalások, amelyek elősegítették a szerb-koszovói viszony „megbékélését”.

I/5.1. Irán ügye

Ahhoz, hogy jobban megértsük, az iráni atomfegyverek leszerelésének európai uniós programját, vissza kell tekintenünk a 20. század közepének vészterhelt éveire. Az első atomsorompó-szerződést 1970-ben írták alá, ami azt a célt szolgálta, hogy csekély mértékben bővüljön a tömegpusztító fegyverekkel rendelkező nagyhatalmak száma. Viszonylag sikeresnek tekinthető ez a kezdeményezés, mert a szerződést ötévente egy felülvizsgálati konferencián megvitatják. Iránt az Egyesült Államok és Izrael már régóta gyanúsította atomfegyverek kísérletezésével, amelyet a Közel-Keleti ország továbbra is tagad. Az elmúlt évtizedben az Unió inkább csak egy közvetítői szerepet töltött be a főképviseelő vezényletével, ugyanis Teherán és Washington kapcsolata közel sem említhető felhőtlennek. 2003-2005 között kötött szerződések azt mutatták, hogy Irán hajlik a békés megegyezés felé, azonban még a tárgyalások ideje alatt kiderült, hogy újabb urándúsító központokat nyitottak meg. Ezért szükséges volt Ashton kulcsfontosságú közvetítése a Nyugat és Irán között. Ezeken a tárgyalásokon a hagyományos külpolitika területén meglévő tapasztalatlansága ellenére Ashton egyértelműen bizonyította magas szintű tárgyalási képességeit. Javid Zariff, mint Irán külügyminisztere kizárólag Asthonnal volt hajlandó egyezkedni az atomfegyverek esetleges leszereléséről, cserébe az EU-nak fel kell oldania gazdasági szankcióit, amely érzékenyen érintette az iráni olajipart. Ekkor úgy tűnt, hogy a világvezető hatalmai számára sikeres döntés született és megszabadultak ettől a tehertől, azonban Irán ügyét a következő ciklusban is újra kellett tárgyalni. (Gálik, et al., 2015.)

I/5.2. Szerbia és Koszovó ügye

A balkáni helyzet a történelem folyamán minidig is Európa „puskaporos hordója” volt és ez nem változott a 21. században sem. Jugoszlávia felbomlása egy véres háborúval záródott és a békekötéseket követően hat új utódállam jelent meg Európa térképén. 2008-ban Szerbiától egy újabb állam jelentette ki függetlenségét. Koszovó autonómiája a mai napig megoldatlan problémaként van feltüntetve nemcsak az EU-n belül, hanem az egész világpolitika színterén egyaránt. A Nyugat-Balkán kérdésköre kiemelkedő fontossággal rendelkezik az unió számára. Földrajzi elhelyezkedése miatt közvetlen módon fenyegetné az Európai Uniót egy újabb fegyveres konfliktus, ennek meggátolása végett békítő politikát próbál gyakorolni (Horvátország 2013-ban az Európai Unió legújabb tagállamává vált). A régió stabilitása érdekében létrehozták az EULEX-Koszovót, amely missziót az EU 2008-ban indította el, annak érdekében, hogy megszilárdítsa a jogállamiság intézményeit politikai beavatkozás nélkül. A polgári misszió elvégzendő feladatain belül ellenőrző és végrehajtási funkciókat lát el az európai normák betartásával.

A 2012-ben elkezdődött tárgyalások idején kevesen reménykedtek abban, hogy sikeres eredményt tud felmutatni a békítő politika. Ashton törekvései nem indultak zökkenőmentesen, mivelhogy Koszovót számos ország nem ismeri el független államként, köztük Szerbia sem, amely szakadár nemzetként tekint az országra. Ashton kitartó törekvéseinek köszönhetően tárgyalóasztalhoz ült a két ország miniszterelnöke. Viszont számtalan alkalommal szakadtak meg a tárgyalások, de ezeket később sikerült ott folytatni, ahol abba maradtak. „Ashton közreműködésével feltételeket vázolt fel mindkét fél számára: Szerbia EU-s csatlakozási tárgyalásait kezdhette meg, míg Koszovó részéről a stabilizáció megteremtése (szabad mozgás, polgári anyakönyvek, kataszteri nyilvántartások, vámok, integrált határigazgatás, diplomák elismerése, Koszovó regionális képviselete) élvezett prioritást.” (Juhász, 2016, p. 35.) Ennek eredményeként 2013 áprilisában egyezség alakult ki a két fél között.

Catherine Ashton külpolitikai hibáit rengeteg negatív kritikával illették kezdetben, azonban közvetítő szerepének köszönhetően, amely előrelépést jelentett az iráni atomfegyverek leszerelésében és nyugat-balkáni helyzet stabilitásában, egy cselekvőképesebb EU-t ismerhetett meg a nemzetközi színtér.

I/6. Federica Mogherini politikája

Ashton után a következő külügyi és biztonságpolitika főképviselő az olasz származású Federica Mogherini lett. A döntést több tagállam is ellenezte, mondván az EU-nak érdekében állna egy politikai nagyágyút megválasztani erre a rendkívül fontos pozícióra. Végül 2014 augusztusában az Európai Tanács elfogadta és kinevezte Mogherinit. Mogherini korábban Olaszország külügyminiszteri pozícióját is betöltötte. Muszáj megemlíteni, hogy a migrációs válság megerősödése és az EU dél-európai politikája Rómának kedvezett a főképviselő származását tekintve. (Molnár, 2015.)

Jean-Claude Juncker, aki az Európai Bizottság elnöke volt 2014-2019-es időszakban, tanulva az előző ciklus hibáiból az unió külpolitikájának stabilizálást tűzte ki célul. „Törekvései között szerepelt a bizottsági kalap megerősítése, a külkapcsolatokkal összefüggő területekért felelős biztosok munkájának hatékonyabb összehangolása és ezzel együtt valódi külügyminiszteri szerep betöltése.” (Molnár, 2015, p. 11.) A külpolitikai stratégia megreformálása sürgető kérdéssé vált, mivelhogy Európa közvetlen közelében több konfliktus (krími háború, Szíria, Iszlám Állam és Líbia helyzete) is fenyegetéssé eszkalálódott.

I/6.1. Fontosabb intézkedései

Mogherini megválasztása után rögtön az első külügyi bizottsági ülés során felvázolta a következő 100 nap törekvéseit. Mogherini egy új biztonsági stratégia kidolgozásáról számolt be az Európa Parlament előtt, amely keretében összehangolja a belső intézetek munkáját (Európai Külügyi Szolgálat, Európai Bizottság stb.) elősegítve a külpolitikában átfogóbb együttműködést. Legfőképp azokra a területekre koncentrált, amik az EU biztonságát biztosítják. Az Irakra és Szíriára irányuló stabilizációs politikát megválasztása után kezdte meg, amit 2015-ben el is fogadott a Külügyek Tanácsa. Jens Stoltenberggel (*NATO 15. főtitkára*) együtt dolgoztak az EU és a NATO együttműködésének fokozásában, olyan területeken, mint a tengerbiztonság, kiberbiztonság és a partneri kapacitás. Ahhoz, hogy jó kapcsolatot mutasson fel az uniós tagállamok akkori 28 vezetőjével, egy éven belül ellátogatott az összes fővárosba, hogy a miniszterekkel és külügyminiszterekkel tárgyaljon.

Mogherini Ashton törekvéseivel ellentétben már hivatali pozíciójának betöltése elejétől igyekezett az EU-t a világpolitika egyik legmeghatározóbb szereplőjévé emelni. „Az Európai Unió nem fordulhat befelé, és céljai elérése érdekében részt kell vennie a nemzetközi politikában, részt kell vennie Líbia, Szíria és Ukrajna stabilizációjában.” (Molnár, 2016, p. 80.)

Az Egyesült Királyság kiválása az integrációból biztossá tette, hogy az EU-nak szükségserűek a reformintézkedések a kül- és biztonságpolitikája terén. Az újonnan felvázolt stratégia inkább az unió saját biztonságára fókuszál, de nem említi egy saját európai hadsereg felállítását. (europarl.europa.eu, 2019.)

I/7. Stratégiák

2016. június 26-án Mogherini javaslatára az Európai Tanács elfogadta az EU-t megreformáló új stratégiát, melynek értelmében a tagállamok együtt törekednek egy erősebb Európa megteremtésére. Ahogyan azt már korábban említettem az első stratégiára 2003-ban került sor az iraki háború okozta nézeteltérések kezelésére az uniós tagállamok között. Az új stratégiát két részre felosztva határozták meg.

Az első rész szerint öt állandó kihívást vázolnak fel, amelyekre az EU-nak a közeljövőben megoldást kell találnia:

- 1) a globális kormányzás és az ellenálló készség magasabb szintre emelése a szomszédságpolitika területén,
- 2) a déli és keleti partnerség terén a meglévő kapcsolatok elmélyítése,
- 3) a transzatlanti vita során elhidegült viszony visszaállítása,
- 4) Afrikával kapcsolatban közös nevezőt találni, amely mindkét kontinens számára kedvező feltételeket szab,
- 5) Ázsiával kötött kereskedelmi és politikai partnerségét megerősíteni.

A második rész szerint az EU-nak felelősséget kell vállalnia, mint globális szereplő a fejlődő országok felkarolásában és fejlődésében. A főképvisező fontosnak tarja azt is, hogy az EU képes legyen megvédeni saját magát egy esetleges agresszorral szemben. Mogherini az EU külügyi céljait egy öt pontból álló terven keresztül ismertette.

I/7.1. Biztonság

A Biztonsági Stratégia első pontja az európaiak védelmét hivatott biztosítani. Szakdolgozatom elején már kifejtettem, hogy a kibertámadások, a terrorizmus és a tömegpusztító fegyverek még mindig állandó fenyegetésként vannak számontartva, ezért a tagállamok együttes erővel a következő években egy erősebb és biztonságosabb unió kiépítésére törekednek, függetlenségük és integritásuk megőrzésének érdekében. Mogherini

felvázolja, hogy intézményi szinten, a határokon túli válságkezelésben ugyanúgy meg kell teremteni a nemzetközi béke és biztonság feltételét, mint Európán belül egyaránt, az EU által végrehajtott missziók következményeként, amely a fenyegetések jelentős hányadát redukálná. A védelmi kiadások megnövelésével az Európai Unió a stratégiát célzó reformintézkedések egyik legelmaradottabb hiányát pótolta ki, így Brüsszel minden egyes tagállam számára biztosítékot nyújt védelmi fedezeteik finanszírozására. (Mogherini, 2016.)

Az Európai Unió és a NATO a világ két legmeghatározóbb nyugati szövetséges szerveződése. Természetüket tekintve eltérő formát öltenek magukra és különböző területeken működnek: a NATO pusztán kormányközi szervezet, amely katonai szövetségként működik. Az EU egy nemzetek feletti, részben kormányközi egység, amely szélesebb körű gazdasági és politikai integrációt von maga után. A hét évtized óta fennálló kapcsolatrendszerben az európai-amerikai viszony közel sem volt mindig barátinak tekinthető, számtalan alkalommal alakultak ki szópárbajok és diplomáciai összetűzések a nagyhatalmak között. „Az egyik oldalon az üresfejű, romboló behemót, a másikon az ingyenélő, megalkuvó papírtigris.” (Vincze. H. 2006.)

A közös célkitűzés a béke megteremtése, de a megvalósítását gátolják az állandó összeütközések. Európa és az USA viszonya kölcsönössé vált, ahol az egyik nem tud érvényesülni, a másik kiségetti és ez fordítva. Azonban ez a viszony korántsem feszültségmentes és az sem elképzelhetetlen, hogy a hatalmak eltávolodnak egymástól. Kérdés, hogy melyik félnek van igaza ebben a vitában. Az USA-nak, aki csak a saját érdekeivel képes törődni és hajlandó bármit megtenni, hogy megtartsa halványuló szuperhatalmi pozícióját? Vagy Európának van esetleg igaza, aki a 20. század közepétől csak másodrangú pozíciót tölt be a világpolitika színterén? Egy biztos a Transzatlanti vita rámutatott a szövetség gyengeségeire.

Az EU-NATO kapcsolatok megkötésétől kezdve, jelenleg is ez biztosítja Európa számára a védelmet, ugyanakkor nem garantálja a nem NATO tagállamok (Ausztria, Svédország, Málta, Ciprus, Finnország és Írország) biztonságát. Az EU ennek érdekében minden áron törekedni fog arra, hogy a transzatlanti kapcsolatok további biztosítékként szerepeljen biztonságát tekintve. Az új stratégia célja, hogy az EU-USA kapcsolatot új alapokra tudja helyezni és elsimítsa a nézeteltéréseket.

I/7.2. Keleti és déli partnerség

A külpolitika második része, a globális kormányzás és az ellenálló készség magasabb szintre emelését mondja ki a keleti és déli partnerség terén. A keleti és déli szomszédságpolitika tevékenységét az ENP (*Európai Szomszédság Politika/ European Neighbourhood Policy*)

határozza meg 2003-as indulásától kezdve. Európa és a határain húzódó országok (Észak-Afrika országai, Törökország, Oroszország) közös érdeke, hogy szoros kapcsolatot tudjanak fenntartani nézeteltéréseik ellenére is. Az „arab tavasz” hatására az unió 2011-ben újragondolta az ENP működését. (European Commission, 2015.) Az új dokumentum keretében a szomszédságpolitika gazdasági, kereskedelmi és biztonsági stratégiái állnak a középpontban, amely összefügg az EU bővítési politikájával egyaránt.

Bővítési politikáját az EU sikeresnek tekintheti, hiszen ma már 27 európai ország csatlakozott az európai integrációba, azonban fontos célja, hogy az uniós tagállamok számát továbbra is növelni tudja. Jelenleg a Nyugat-Balkánon elhelyezkedő országok csatlakozását szeretné az Európai Unió lebonyolítani a következő évtized során. Törökországgal és Ukrajnával kapcsolatban az unió egyelőre nem akar és nem is tud előrelépést felmutatni. (Dimitrova, 2016.) Az előbbi országgal már 2004-től kezdődően folytat megbeszéléseket, de Erdogan politikájának köszönhetően megszakadtak a tárgyalások. Ukrajna csatlakozási helyzete Oroszország közelsége miatt nehezen kivitelezhető, ugyanis már a balti államok csatlakozása is sértette Oroszország érdekeit.

I/7.3. Válságok kezelése

Harmadik prioritásként jelenik meg az esetleges konfrontációk békés kezelése és a diplomáciai kapcsolatok elősegítése és fenntartása a szemben álló felek között. A helyi válságok 2001 óta eltelt időszakban folyamatosan nőtték ki magukat nemzeti vagy regionális válsággá, mint például Szíria és Líbia helyzete. Ha egy politikai vagy társadalmi krízis esetlegesen egy fegyveres konfliktussá eszkalálódna, annak az esélye, hogy az EU kezelni tudja a problémát jelentősen elhalványulna. Éppen ennek okán terjeszti ki az új stratégia a megelőzést és a kiváltó okok felkutatását céljául. Gyakorlati szempontból az unió elsődleges feladata, hogy az országok között a diplomáciai kapcsolatok ne szakadjanak meg, valamint egy közvetítői szerep magára vállalása a konfliktuskezelésben. Valószínűvé vált, hogy az EU egyedül nem képes a világ problémáit egymagában magára vállalni, de a többi fejlett ország segítségével kész fellépni e feladat elvégzése érdekében.

Az EU által lefektetett értékek segítséget nyújtanak a konfliktus sújtotta országnak újjáépítésében, valamint az EU támogatja azon törekvéseit, hogy a demokráciát meg tudja ott teremteni, ahol az emberek elidegeníthetetlen jogait tiszteletben tartják. Emellett elengedhetetlen, hogy a humanitárius segítség célba érjen katonai beavatkozás nélkül.

I/7.4. Regionális szerveződések kiépítése

A negyedik pont értelmében az Európai Unió összes országának függetlensége, a viták békés tárgyalása és a határok sérthetlensége képzik a biztonság alapját. Ezeket az alapeszméket minden EU-s országnak kétségkívül be kell tartania a Biztonsági Stratégia megalkotása óta. A maastrichti szerződés megkötése óta összesen két fegyveres konfliktus tört ki az európai kontinensen (Jugoszláv háború, krími háború).

Oroszország erőszakos terjeszkedő politikája Ukrajna destabilizációjához vezetett, melynek keretében az agresszor anektálni tudta a Krím-félszigetet. Ez az összeütközés Oroszország és Ukrajna között tulajdonképpen rámutatott az EU biztonsági gyengeségeire. Az új stratégia kimondja, hogy a demokráciát, az elidegeníthetetlen emberi jogokat és az országok szuverenitását meg kell őrizni.

Az EU nem ismeri el a Krím-félsziget jogellenes Oroszországhoz csatolását, mivel többek között megsértették a nemzetközi jogokat és az európai biztonsági stratégia alapelveit. Az EU kölcsönös kapcsolatot ápol Oroszországgal mind gazdaságilag, kereskedelmileg és energiaügyileg, ezért is elengedhetetlen egy közös nevező kiépítése a két nagyhatalom között. „A jelenleg is együttműködés tárgyát képező külpolitikai kérdéseken túl szelektív módon más európai érdekű ügyekben is sor kerülhet közös munkára, úgymint éghajlat, az Északi-sark, tengerhajózási biztonság, oktatás, kutatás és határokon átnyúló együttműködés. Az EU a régió egészében elő fogja mozdítani az Európa Tanáccsal, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezettel folytatott együttműködést.” (Mogherini, 2016, p. 27.)

I/7.5. Globális kormányzás

Az ENSZ és az EU alapokmányában leírtak kimondják, hogy az emberi jogok tiszteletben tartását, a fejlődés elősegítését, valamint a globális javak felhasználását biztosítani kell a 21. században is. Az Európai Unió minden áron törekedni fog arra, hogy a multilaterális világot az ENSZ értékei szerint igazgassák az államok, mint a felelősségvállalás vagy az elszámoltathatóság.

„Továbbra is fel fogjuk szólítani az ENSZ Biztonsági Tanácsának tagjait arra, hogy ne szavazzanak nemmel az olyan hiteles határozattervezetekre, amelyek célja, hogy időben tett határozott intézkedésekkel megelőzzük a tömeges atrocitásokat, illetve véget vessünk azoknak. A multilaterális fórumokon – többek között az ENSZ-ben, a nemzetközi pénzügyi

intézményekben és a nemzetközi igazságügyi szervezetekben – az EU az eddiginél hangosabban hallatja majd a hangját, és nagyobb láthatóságra és koherenciára törekszik. Emellett arra is törekedni fogunk, hogy az euró övezet minél egységesebben képviseltesse magát a Nemzetközi Valutaalapban.” (Mogherini, 2016, p. 27.)

II. Missziók

Az EU és az ENSZ is azok közé a szervezetek közé tartoznak, amelyek nagy hangsúlyt fektetnek a civil és katonai missziók koordinálására. Összehasonlítva az Európai Unió és a NATO tevékenységeit, az unió jobban helyt tud állni a polgári feladatok elvégzésében, míg az Észak Atlanti Szerződés tagországai katonai jellegű feladatokat látnak el. Az EU legmeghatározóbb biztonságpolitikai tevékenységei közé tartoznak az EU missziók, melyek keretében a béke és rend megteremtése, valamint annak megtartása az elsődleges célkitűzés. (Chivvis, 2016.)

Az unió folyamatos reformintézkedései arra törekedtek, hogy a misszióban érintett brüsszeli intézményeket szorosabb összehangolásra sarkalja a célok elérésének érdekében. Az EU által végrehajtott missziók a 2000-es évek kezdetén csekély méretet öltöttek és nem voltak nagy hatással a NATO-n belül felvázolt biztonsági kihívásokra. Azonban kivételt képez a koszovói misszió és az Európai Unió rendőri missziója Bosznia-Hercegovinában. Az EU számos missziója, akár kicsiny méretének ellenére is, kész arra, hogy a jövőben nagyobb felelősséget vállaljon a polgári értékek megteremtésében legfőképpen, ha az EULEX Koszovó mintája alapján jár el.

Minden egyes, az unió által indított missziót, átfogó hozzáférés keretein belül működteti a KBVP (*Közös biztonság- és védelempolitika/Common Security and Defence Policy*). A végrehajtott misszió az EU delegációk betársulásában és koordinálásában működik ugyanazon a területen, amelyen az unió regionális politikáját is ellenőrzik. A misszió bevetéséről és irányításáról az EU-tagországok a Külügyi Tanács során döntenek. Az Európai Unió 2004-től eddig összesen 17 missziót hajtott végre Európában, a Közel-Keleten és Afrikában, amelyek közül 6 katonai és 11 civil művelet volt.

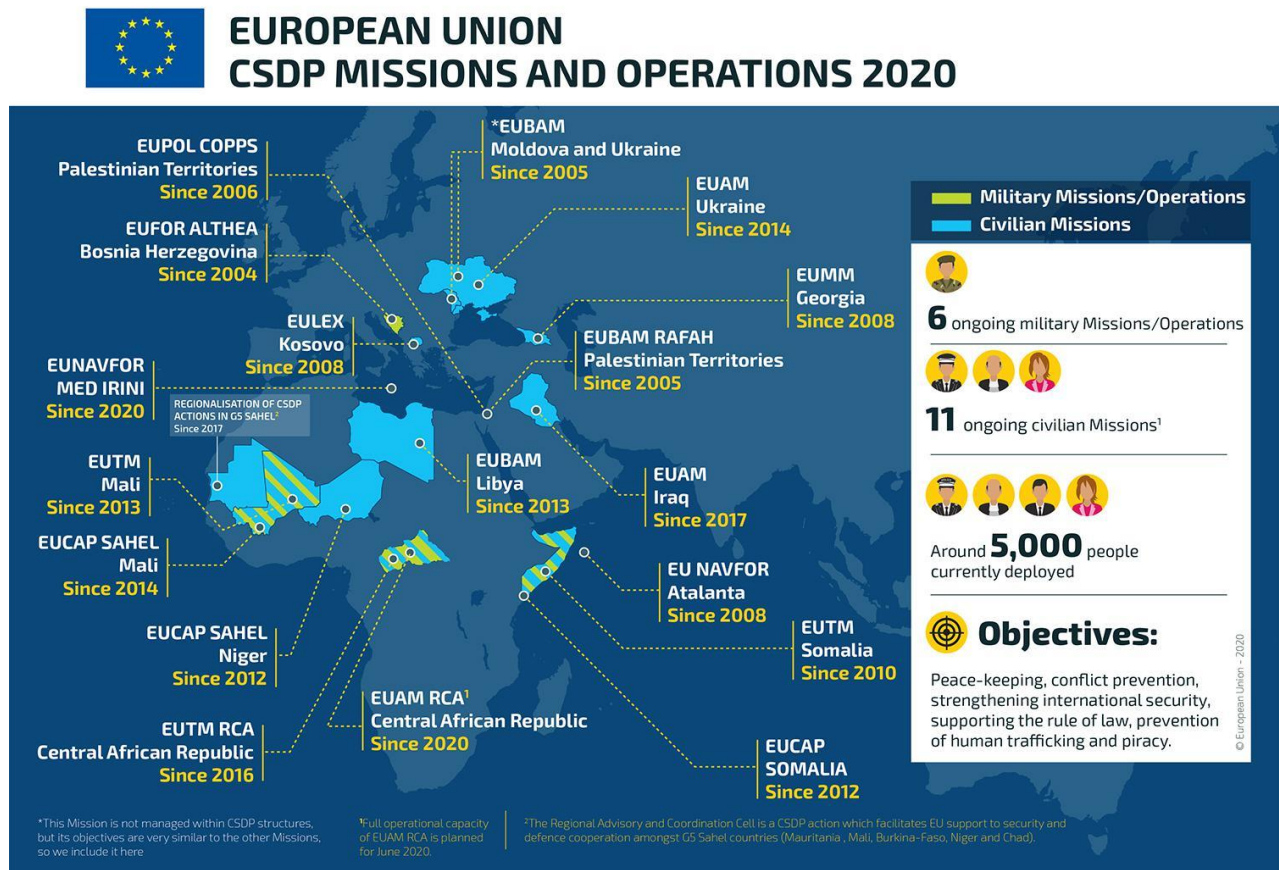
Név	Hol	Kezdeti év	Misszió
ALTHEA/BiH	Bosznia- Hercegovina	2004	Katonai misszió
EU NAVFOR Somalia	Szomália	2008	Katonai misszió
EUAM Iraq	Irak	2017	Polgári misszió
EUAM RCA	Közép-afrikai Köztársaság	2020	Polgári misszió
EUAM Ukraine	Ukrajna	2014	Polgári misszió
EUBAM Libya	Líbia	2013	Polgári misszió
EUBAM Moldova and Ukraine	Moldova és Ukrajna	2005	Polgári misszió
EUBAM Rafah	Palesztina	2005	Polgári misszió
EUCAP Somalia	Szomália	2012	Polgári misszió
EUCAP Sahel Mali	Mali	2014	Polgári misszió
EUCAP Sahel Niger	Nigéria	2012	Polgári misszió
EULEX Kosovo	Kosзовó	2008	Polgári misszió
EUMM Georgia	Grúzia	2008	Polgári misszió
EUNAVFOR MED IRINI	Földközi-tenger	2020	Polgári misszió
EUPOL COPPS/Palestinian Territories	Palesztina	2006	Polgári misszió
EUTM RCA	Közép-afrikai Köztársaság	2016	Katonai misszió
EUTM Somalia	Szomália	2010	Katonai misszió
EUTM-Mali	Mali	2013	Katonai misszió

1.sz. táblázat: Az EU által végrehajtott missziók 2004-2020 között

Forrás: Saját szerkesztés az Európai Unió statisztikai adatai alapján (2019)

Jól látható az 1. számú táblázat alapján, hogy az Európai Unió tényleges lépéseket tesz 2004-től kezdődően missziói számának növelésében. Jelenleg 2000 kiküldött civil és 3300 fegyveres katona dolgozik, nemcsak a táblázatban felsorolt országok biztonságosabbá tételéért, hanem az Európai Unió épségéért is egyaránt. A civil missziói terén a konfliktusból kilábaló országokat próbálja felkarolni például kórházak és az infrastruktúra kiépítésével. Katonai szempontból a

béke megteremtése és fenntartása, valamint harcképzett alakulatok kiképzése a fő prioritás. Az elvégzett és sikeresnek tekinthető missziók által a világ egy új és határozottabb uniót ismerhetett meg az elmúlt 16 esztendőben. A partneri kapcsolatoknak köszönhetően mostanra, egy az egész világra kiterjedő rendfenntartó és megbízható hatalomként aposztrofálják az Európai Uniót.

2.sz. ábra: Az Európai Unió által indított missziók

Forrás: Az Európai Unió honlapjáról letöltve (2020)

II/1. EULEX Koszovó

2008-ban az Európai Unió megkezdte az EULEX Koszovó nevet viselő misszió végrehajtását, amely a közös biztonság- és védelempolitika keretein belül azt a célt hivatott véghez vinni, hogy megteremtse a jogállamiságot és a demokrácia alapjait az addigi legnagyobb civil misszió közreműködésével a Nyugat-balkáni országban. A stabilizáció megteremtésében 800 hivatásos katona és civil segédkezik, akiket a misszió vezetője Lars-Gunnar Wigemark irányít. Fontos megemlíteni, hogy az EULEX Koszovó felváltotta az ENSZ által korábban végrehajtott missziót és az unió megfigyelő szerep betöltését vállalta magára, ezzel segítve a

helyi hatóságok munkáját. A küldetés 2021. június 14-én jár le, ekkor az unió megszünteti és felhagy megbízatásával az ellenőrző tevékenységek terén és a végrehajtoi szervek intézményeiben. Az unió a küldetés lebonyolítását megfigyelési és műveleti pillérek között hajtja végre. Az unió küldetésének fő prioritásai közé tartozik:

- Megfigyelő szerep betöltése, amelyen keresztül a koszovói intézményeket tanácsokkal látja el a jogállamiság kiépítésében;
- Koszovó 2008-ban kikiáltott függetlenségét egy háború és több kisebb fegyveres konfliktus előzte meg, ennek érdekében az EU fellép a közrend és a közbiztonság létrehozásában;
- az EULEX biztosítja a koszovói rendőrség és más országok rendőrségei közötti gyors információcseréit;
- az Európai Unió érdeke, hogy egy korrupciómentes és politikai befolyással nem rendelkező vámszolgálatot építsen ki Koszovó esetleges csatlakozása esetén;
- a rend megtartása mellett, nagyobb hangsúlyt fektet a szervezett bűnözéssel, a háborús bűntetteket elkövetőkkel szemben és a terrorcselekményekkel összefüggésbe hozható személyeknek az igazságszolgáltatás elé állításában, valamint abban, hogy az ehhez kapcsolódó nyomozások, vádemelések, ítélezések és végrehajtások törvényes körülmények között történjenek meg;
- fontos, hogy a diplomáciai kapcsolatok ne szakadjanak meg Koszovó és Szerbia között, ezért az EU közvetítő szerepet vállal magára a két ország közötti párbeszéd kialakításában, elősegítve ezzel a normalizálódást és a stabilizációt Belgrád és Pristina között;
- az EU és Koszovó együttesen hozta létre a Koszovói Korrupcióellenes Stratégia és Korrupcióellenes Tervet, amelynek keretében a korrupciós ügyletek felszámolását törekszik elérni;
- az EULEX minden elvégzett feladatát összevetve, elhivatott az emberi jogok és a nemek közötti egyenlőtlenségek eltörlésében;
- ezek mellett egyik legfontosabb intézkedése az országban élő kisebbségek és nemzetiségek közötti nézeteltérések elsimítása. (Juhász, 2015.)

II/1.1. Az EULEX eredete

Az 1990-es években végbemenő háború a Balkánon Jugoszlávia megszűnéséhez vezetett, és biztosra vehető, hogy ezzel együtt Koszovó autonómiáját is eredményezte Szerbiától. 2008-ra, amikor az ország kikiáltotta függetlenségét, a háború már lezáródott, azonban a régióban tovább állomásoztak a NATO és az ENSZ haderői. Koszovó függetlenedési terveit Szerbia mellett Oroszország sem támogatta, így az ENSZ Biztonsági Tanácsa nem hagyta jóvá a szuverenitást. Ebből adódik, hogy Koszovót mindössze 105 állam ismerte el 2020-ig.

Az UNMIK megszűnésével (*Az Egyesült Nemzetek Koszovói Ideiglenes Közigazgatási Missziója/ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*) az EU megkezdhette polgári misszióját, de az ország státusza még mindig nem tisztázódott, ezért az uniónak független álláspont szerint kellett eljárnia a misszió végrehajtása során, hogy Szerbia érdekeit ne sértse intézkedésével.

Az EU jogállamiságát kiépítő filozófiájában az uniós tagállamok legfontosabb konkrét érdeke a Koszovóban meghúzódó nemzetközi bűnszervezetek és emberkereskedők tevékenységeinek felszámolása volt. Az Európai Unió vezetői meg vannak győződve arról, hogy Koszovó ennek a fenyegetésnek a központjává vált és ezt azonnali hatállyal fel kell számolni.

II/1.2. Igazságszolgáltatás

Az igazságszolgáltatás támogatásának feladatkörét egy 250 bírót és ügyészt számláló nemzetközi személyzet hajtja végre, amely tekintélyes szám összevetve azzal, hogy Koszovóban mindössze 400 hivatásos bíró és ügyész dolgozik. A bírák számos megbízatása közül az egyik legfontosabb, az eltűnt személyek megtalálása a fegyveres konfliktusok után.

A koszovói igazságszolgáltatási rendszer egy több rétegű jogi törvénnyel rendelkezett, amely magában foglalta az ideiglenesen megalkotott UNMIK-törvényt, a volt Jugoszlávia számos törvényét és a saját függetlensége után megalkotott jogszabályokat is. Ebből az a probléma adódott, hogy a nyugati uniós normáknak nehezebb ilyen módon megfelelni és az igazságszolgáltatás függetlenségének tiszteletben tartása a bírák mozgásterét is csökkentette a misszió keretein belül, amely nem összeegyeztethető az EULEX céljaival. Az esetek elbírálása folyamán az uniós bírákat döntés elé állítják, hogy melyik jogi kódexet érvényesítsék, ez egyértelmű politikai következményeket von maga után.

Az ebben felmerülő problémát hivatott kiküszöbölni az ügyészek és a bírák által megfogalmazott „Az EULEX-bírák és ügyészek hatásköréről, ügykiválasztási és ügyelosztási tevékenységéről szóló” (Juhász, 2015, p. 86.) 03/L-053-as törvény, amelyet a Koszovói Köztársaság Gyűlése jóváhagyott. A törvény első része kimondja, hogy bírók és ügyészek munkáját nem hátráltathatják tovább az új törvényjavaslat előtti elmaradások. Ezek mellett számottevően fontos az új cikkben megfogalmazott újítás, mi szerint a büntető és polgári perek során megszabják a bírák és ügyészek feladatkörét.

A törvényben megfogalmazottak harmadik pontja szerint kiterjesztették a bírák hatáskörét nyomozás és vádemelés során, ezzel is segítve a közös munkát a Koszovói Köztársasági Különleges Ügyészi Hivatalával. A polgári ügyeket tekintve is lényeges változásokat hozott az EULEX-Koszovó a vagyonnal kapcsolatos kérdésekben, mivelhogy a koszovói bíróság nem mutatott hajlandóságot arra, hogy korrupciómentesen és tisztességesen bírálja el az ügyeket. Az ítélezési feladatot egy háromfős bíró tanács (kettő EULEX-bíró, valamint egy helyi bíró) bonyolítja le. Az Európai Unió jelentős összeget fordított az EULEX missziójába, de pristinai stabilizációját az igazságszolgáltatásba beavatkozása révén némi tétovázás útján tudta elérni.

II/1.3. Rendvédelem

A kihelyezett rendőri jelenlét az EULEX-Koszovó legnagyobb hányadát teszi ki a misszió fő tevékenységei közül. A békefenntartói feladatokat három tevékenységi körre osztották fel:

- A hatósági szervezet tanácsadással, valamint mentorállással látja el a helyi rendfenntartói egységek munkáját nemzeti és regionális szinten egyaránt. A határok ellenőrzése és a járőri feladatok elvégzése is az ő hatáskörükbe tartozik.
- A rendőrség végrehajtói szerve az EULEX PED (*Rendőri Végrehajtó Részleg/Police Executive Department*) azokat a bűncselekményeket vizsgálja át, amelyek összefüggésben állnak a háborús bűntettekkel, a szervezett bűnözéssel, a korrupció gyanús és pénzügyi visszaélésekkel.
- Egy speciális osztag, amely a rendfenntartás segítéséhez járul hozzá, továbbá az esetleges polgári rendbontások megszüntetésében áll rendelkezésre. (Chivvis, 2016.)

Koszovó északi régiójában többségében szerbek élnek és kisebbségben pedig koszovóiak és albánok, akik gyakran összeütközésbe kerülnek egymással. Az ebből adódó konfliktusokat

a misszió elindítása idején, a környéken állomásozó rendőri alakulatok nem tudták megfelelően kezelni. Ennek okán bővítették ki 2011-ben a rendőri misszió személyzetét különleges egységekkel, akik már több tüntetés folyamán bizonyítottak. (theguardian.com, 2011.) Az EU-t több kritika is érte a koszovói civil lakosságtól, hiszen az albán rendőri szervek a korrupció elleni harcot tekintik prioritásnak, míg a szerb nemzetiségű hatóságok az országban élő szerb kisebbség jogait részesítik előnyben. (Juhász, 2015.)

II/1.4. Vámszolgálat

A vámtarifa szabályzására irányuló uniós tevékenységek a legkisebb hányadát ölelik fel a misszió feladatai közül. Viszont annál nagyobb jelentőséggel rendelkezik, mivelhogy Koszovó GDP-ét 60-70 százalékban fedezik a kereskedelemből származó bevételek. (Skenderi & Mehmetaj, 2019.) Az ország határain létesített vámellenőrző helyeken az EULEX tanácsadó szerepet tölt be a hiányosságok kiküszöbölését segítve 2009-től visszamenőleg.

A misszió kezdetekor új jogszabályokat vezettek be érintve a kooperáció kialakítását a bíróságokkal és a koszovói vámszolgálattal. Emellett az új törvényjavaslat kitér az IBM (*Integrált Határigazgatás/Integrated Border Management*) megalkotására, amely az állandó határszolgálat felállítását és a határellenőrzés fokozott figyelemmel tartását hivatott elérni az Európai Unió és Koszovó számára egyaránt, mint az ország esetleges csatlakozása feltételeként.

II/1.5. Felmerülő problémák

Arra a kérdésre, hogy az EU képes-e tényleges eredményeket elérni a biztonságpolitikai törekvéseit szemlélve a konfliktusokat követő időszakban, stabilizációs és újjáépítési politika gyanánt, érdemes visszatekinteni az EULEX misszióra, amely számos problémát hordozott magával. Elsősorban a Koszovó végleges státuszából adódó nézeteltérések a mai napig állandó probléma forrásként vannak aposztrofálva az Európai Unió tagországai között, ugyanis öt uniós tagállam (Szlovákia, Ciprus, Románia, Spanyolország és Görögország) nem ismeri el Koszovó autonómiáját. A misszió sikerességét rendszerint nehezítette az a tény, hogy az öt ország támogatta a Koszovó stabilizációjára irányuló működését, de egyszerre törekedtek arra, hogy az intézkedéseik nehezítsék a függetlenedést. Az unión kívül is több tiltakozás érte az EULEX missziót Oroszország és Szerbia által, mondván az EU beavatkozik Szerbia belügyeibe és a misszió elindításával Koszovó tényleges autonómiáját támogatja.

Észak-Koszovó régióját többségben lakják szerb állampolgárok, akik szívesebben csatlakoznának anyaországukhoz. Ebből adódik az entitás egyik legnagyobb problémája. 2008-ban Koszovó függetlenségekor a helyi hatóságok nem tudták ellenőrzésüket kiterjeszteni erre a térségre, ennek következtében az EULEX sem tudott rendfenntartó erőket betelepíteni. Szerbia befolyása az északi területek felett aggodalomra adhat okot, ugyanis az ott élő szerbek megtorlása az EU törekvéseit nehezíti. A régiót évekig tartó kisebb fegyveres összeütközések jellemezték, amelynek következtében a koszovói kormány embargót vezetett be minden szerb árura. (osw.waw.pl, 2011.)

2013-ban az akkori külügyi és biztonságpolitikai főtisztviselő, Catherine Ashton javaslatára tárgyalóasztalhoz ült a két ország vezetője, a szerb Ivica Dacic és a koszovói Hasim Thaci, hogy nézeteltéréseiket orvosolni tudják. „A felek megállapodtak egy 15 pontból álló szerb koszovói normalizálódás betartásáról, melynek egyik legfontosabb eleme az Észak-Koszovót érintő függetlenséget tartalmazza.” (Juhász, 2015, p. 35.) A dokumentum kimondja, hogy a területen élő szerb többség elfogadja az EULEX és a koszovói kormány igazságszolgáltatási szervek intézkedését. Az EU jelentős befolyással bír a szerb kormány felett. Ezt fel is használta Koszovó stabilizációjának érdekében, ezzel megkezdve Szerbia csatlakozását az európai integráció felé. (European Commission, 2013.) Azonban Észak-Koszovó kérdése a tárgyalások után nem eredményezett békés megállapodást. Ezt is mutatja, hogy még ez év során zavargások törtek ki, ahol egy litván EULEX-rendfenntartó életét vesztette, valamint a mai napig állomásoznak NATO és ENSZ alakulatok a térségben. (bbc.com, 2013.)

II/1.6. Értékelés

Nagy felelősség nyomta az EU vállát amikor, belekezdett az addigi legnagyobb polgári misszió kivitelezésébe. A rend és a biztonság megteremtése saját kontinensén rendkívül nehéz feladatnak bizonyult egy olyan országban, ahol az európai uniós alapelvek és a demokratikus intézmények nem épültek ki. Az EU-ra hárult az a feladat, hogy az igazságszolgáltatás területén tényleges változásokat hozzon. A Koszovó és Szerbia közötti nézeteltérésekből adódó problémákat Catherine Ashtonnak, az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének csak rövid időre sikerült orvosolnia, azonban bizakodásra adhat okot, hogy a két ország 2013-ban tárgyalóasztalhoz ült, igaz, hogy az uniós csatlakozásuk érdekében félre kell tenniük a már egy évtizede tartó civakodásukat.

Az EULEX egyik legszembevetőbb sikere a bíróságokat és ügyészségeket megreformáló intézkedései voltak. Az új stratégia a rendőrség tevékenységeit is átalakította. A rendfenntartó erők és a bíróságok kooperációja a korrupció visszaszorításában, a szervezett bűnözésben résztvevők kézre kerítésében és az ország határai mentén felállított ellenőrző pontokon a vámszolgálat is pozitív eredményeket ért el.

A felsorolt intézkedéseket összevetve a jogállamiság feltételei megvalósulni látszódnak Koszovóban, azonban az a tény, hogy az ENSZ számos országa még a mai napig nem ismeri el az autonóm állam megalakulását, valamint az országban állandóan felszínre kerülő hovatarozási incidensek a szerb kisebbség részéről megmutatták, hogy az EU nem tudott minden problémára megoldást találni.

3.sz. ábra: Koszovó térképe

Forrás: EULEX Kosovo honlapjáról letöltve (2017)

II/2. EUFOR Althea

Annak érdekében, hogy az EU a stabilitást biztosítani tudja a Nyugat-Balkánon, 2003-ban a thesszalóniki nyilatkozat hatályba lépésével, indította el polgári és rendőri misszióját, vagyis az EUPM-t, (*Európai Unió Rendőri Missziója/European Union Police Mission*) majd később ennek a hibáinak orvoslása érdekében kezdték meg az EUFOR Altheát (*European*

Union Force in Bosnia and Herzegovina). Az Altheát a közös biztonság- és védelempolitika keretmegállapodása által kezdte meg az EU az ENSZ alapelveit tiszteletben tartva. (European Commission, 2003.)

Az Európai Unió első polgári misszióját az EUPM-et 2003-ban Bosznia-Hercegovina területén indította el, ahol a délszláv háború után az ország politikai és gazdasági reformokat igényelt. A misszió nem hozta a felvázolt és elvárt eredményeket, ennek következtében, egyfajta kiegészítésként az EU 2004-ben, 3 évvel a háború lezárásával megkezdte az EUFOR Althea katonai misszióját. A NATO- és ENSZ-csapatok kivonulásával a régió stabilizációja kérdésessé vált, azonban ezt ellensúlyozva az EU 7000 fős katonai személyzetet rendelt ki az első évben, majd ezt később lecsökkentette 2500 főre 2007-ben. Jelenleg 600 fő állomásozik Boszniában. Az uniós tagállamokon kívül Chile, Törökország, Svájc és Albánia is segédkeztek a misszió lebonyolításában. (Juhász, 2015.)

Az EUFOR Althea megkezdésével a régióban állomásozó NATO-katonák kivonulása nehéz helyzetet teremtett az EU számára, emellett egy uniós országnak magára kellett vállalnia az Északi Műveleti Egység feladatkörét, amelyet a NATO hagyott maga után. Végül Finnország lett az Északi Műveleti Egység társ megbízottja. Az országból kivonuló katonákat is sikerült pótolnia az uniónak, amely által kezelni tudta az országban kialakult feszült helyzetet és egy újabb konfliktus kitörését előzte meg. Az EUFOR Althea tevékenysége két részre tagolható: rendelkezik egy végrehajtó és egy nem végrehajtó szervvel. A végrehajtás ellenőrzéséért az Európai Unió Külügyi Tanácsa felel. Az Althea és az EUPM missziókból jól kivehető, hogy az EU még nem volt felkészülve az ezredforduló utáni 3-4 évben a válságkezelést érintő tevékenységekre. A két misszió összehangolásával sikerült a felvázolt eredményeket elérni. Az Európai Unió későbbi misszióit tekintve már nem követte el ugyanazokat a hibákat, mint Bosznia-Hercegovina esetében. (Maczynska, 2012.) Az EU által elindított küldetés legfőbb prioritásai közé az alábbiak tartoznak:

- Bosznia-Hercegovinában megteremtett béke fenntartása, amelyre a vallási szélsőségesek és a szerb szeparatista mozgalmak jelentik a legnagyobb veszélyt;
- Az EUFOR biztosítja a biztonságos környezet megteremtését, valamint a stabilizációs feladatok végrehajtását;

- A misszióban megfogalmazott daytoni (*A Bosznia és Hercegovinában folytatott békéért szóló általános keretmegállapodás*) egyezség² teljesítése. (Juhász, 2015.)

Annak érdekében, hogy az EU a stabilitást biztosítani tudja a Nyugat-Balkánon, 2003-ban a thesszaloni nyilatkozat hatályba lépésével, indította el polgári és rendőri misszióját, vagyis az EUPM-t, majd később ennek a hibáinak orvoslása érdekében kezdték meg az EUFOR Altheát. Az Altheát a közös biztonság- és védelempolitika keretmegállapodása által kezdte meg az EU az ENSZ alapelveit tiszteletben tartva. (European Commission, 2003.)

II/2.1. Az EUFOR végrehajtása

Amikor a műveletet megkezdte az EU Boszniában, a konfliktushelyzet már stabilizálódott. Ezt külső beavatkozással sikerült elérni, a NATO SFOR/IFOR (*NATO stabilizációs erői/NATO-Stabilisation Force*) alakulatoknak köszönhetően, és felmerült annak a veszélye, hogy a NATO kivonulása után a regionális béke megszűnik. A misszióban részt vevő tagállamok egy része úgy gondolta, hogy a bosnyák hatóságok bűnözés elleni harcában kellene segédkezni, azonban a katonai misszió végrehajtására is nagy szükség volt. Elindulásától kezdve a két misszió együttes működtetése további nehézségeket okozott az EU számára. A vita kiváltó oka a szervezett bűnözés elleni harc volt, amelyet az EUPM hivatott támogatni, de sikeres eredmények hiányában az EUFOR beavatkozott a rendőri misszió lebonyolításába. Az európai védelem- és biztonságpolitika keretén belül az összehangolásra került missziók megosztották maguk között a feladatokat, így került az EUPM hatásköre alá a helyi hatóságok mentorálása és tanácsokkal ellátása, míg az EUFOR biztosította a műveletek felügyeletét. Egyedül az Althea missziója kapta azt a feladatot, hogy a háborús bűnökkel összefüggésbe hozható személyeket kézre kerítse, illetve bíróság elé állítsa őket. A feladat végrehajtását az Európai Unió Tanácsa kezeli megosztva több uniós szervezettel, köztük a Politikai és Biztonsági Bizottsággal és az EU Katonai Bizottságával. (Maczynska, 2012.)

² Bosznia-Hercegovina hosszú utat járt be az 1990-es évek kezdetétől, függetlenségén át egészen napjainkig. Jugoszlávia 7 autonóm köztársaságából Bosznia népessége megközelítőleg 30 ezer fővel csökkent a háború során, beleértve a népirtást is. 1995-ben a NATO közbelépésével a daytoni béke lezárta a háborút. A daytoni megállapodás (1995. november 21.) a fegyverek letételére kötelezte a szerbiai, a horvát és a boszniai harcoló feleket. Az aláírt dokumentum kimondta, hogy Bosznia-Hercegovina függetlenségét az ENSZ országai elismerik, amelynek központja továbbra is Szarajevó maradt. (washingtonpost.com, 2015.)

Az unió álláspontja szerint a biztonság és a védelem megteremtése, a diplomáciai kapcsolatok fenntartása, valamint az állami intézmények demokratikus kiépítése az ország gazdasági fellendülését célozta meg. Bosznia egy többnemzetiségű ország, ahol többségében bosnyákok élnek, de nagy számban vannak jelen szerbek, horvátok és szlovénok. (britannica.com, 2013.) Az EUFOR célja, hogy a népeség között még jelenlévő feszültségeket egy békés és stabil alapokon álló politikai rendszer segítségével megteremtse, amely képes az együttműködésre a szomszédos országokkal. A misszió segíti Bosznia-Hercegovina jogállamisági törekvéseit annak érdekében, hogy az Európai Unió integrációjába felvételt nyerjen a közeljövőben. Az EUFOR Bosznia-Hercegovinában meghatározó katonai fölényével ugyanannyira képes a rend megőrzésére, mint annak idején elődje, a NATO.

Az EUPM polgári és az EUFOR Althea katonai missziókban közös feladat volt a béke és biztonság feltételének megteremtése és megtartása az ott élő állampolgárok környezetében. A misszió az alábbi feladatokat hivatott megvalósítani:

- „A lakosságnál lévő lőfegyverek lefoglalása, amelyek nagy számban voltak jelen az ország számos részén;
- a boszniai védelmi erőket ellenőrzés és felülvizsgálat alá vonták, hogy megelőzzék az országban élő kisebbségek ellen irányuló erőszakos megnyilvánulásokat;
- az EU lőszerrel és fegyverekkel látta el katonáit, amelynek mozgását éber figyelemmel követte;
- a legvégső esetben, ha a helyzet radikalizálódna az unió felhatalmazta az EUFOR Altheát, hogy erőszakot vessen be a katonai kulcsfeladatok ellátása során;
- annak érdekében, hogy az imént felsorolt tevékenységeket akadálytalanul képes legyen ellátni, az unió az információgyűjtésre támaszkodott a helyi lakosság által, amely segítette a misszióban résztvevő katonák munkáját.” (Juhász, 2015, p. 82.)

II/2.2. Felmerülő problémák

Bosznia-Hercegovina társadalmi, politikai és gazdasági problémái mélyen az ország történelmében a jugoszláv háborúk előtti időszakra nyúlnak vissza. Arra kérdésre, hogy az Európai Unió missziója megbirkózott-e ezzel a nehézséggel, meg kell vizsgálnunk, milyen fogadtatásban részesült az EUFOR a boszniai lakosság által. A háború kitörésekor az akkori EU tétlenül nézte végig, ahogyan Jugoszlávia véres harcok során felbomlik. A harcok egyik legnagyobb elszenvedője Bosznia-Hercegovina lakossága volt, azon belül is a muszlim vallási

etnikumot érintette leginkább a népirtás. Emiatt az ország nem fogadta tárt karokkal az EU csapatait, mert gyengeségük és cselekvőképtelenségük már megmutatkozott korábban, és a NATO közbelépésére volt szükség a háború befejezéséhez. Az együttműködés érdekében az unió ígéretet tett arra, hogy folytatják az SFOR tevékenységét. (Juhász, 2015.)

Az első polgári misszió nem látszódott sikeresnek és a katonai misszióval való együttműködés sem biztosította a vita elsimítását. A szervezett bűnözés ellen indított hadjárat csak egy év után tudott sikereket felmutatni, amely meglehetősen hosszú idő, tekintve, hogy már két éve állomásozott rendőri kontingens a régióban. A problémát tetézte, hogy az Európai Unió egyes tagállamai nem támogatták a két misszió összehangolását, mondván a katonai egységek nem kaptak kiképzést rendőri feladatok elvégzésére. (Maczynska, 2012.)

Az EUFOR és EUPM hibáit vizsgálva észrevehetőek a balkáni államban kialakult feszültségek, amelyek kellőképpen okoztak nehézségeket az EU-nak. A háború után a gazdaság romokban hevert, a piac beszűkült és nem tudott önállóan kitörni a dekonjunktúrából. Ráadásul a korrupció jelen volt a bíróságokon, a parlamentben és a rendfenntartó szerveken belül is, aláásva az ország lehetőségeit a recesszióból való kitörésre. A nemzetközi szervezetek az (főként az EU és az ENSZ) hitellel és segélyekkel támogatták az államot. Biztonsági megállapodást biztosító daytoni egyezmény nem tartalmazta Szerbia további megszállását a NATO-csapatok kivonulása után, ezért az állandó veszélyérzet jelen van a boszniai társadalom mindennapjaiban azóta, hogy 2008-ban Koszovó kikiáltotta függetlenségét. A lakosság biztonságának megőrzése érdekében, országszerte kihelyezett taposóaknák hatástalanítása is az EU hatáskörébe tartozik. (Juhász, 2015.)

A 2000-es évek első évtizedének derekán, amikor az EU belefogott az új biztonságpolitika végrehajtásába negatív kritikákkal illették tevékenységét, ami az EUPM és az EUFOR kezdetén mutatkoztak meg igazán. Az unión belül kérdéssé vált a misszió fenntartása, mert az EUPM tevékenységéből fakadóan az EU nem tudott eredményeket elérni a bűnözés felszámolásában és a lőfegyverek száma továbbra is nagy arányban volt elosztva a lakosságon belül. Az EUFOR kezdetén pedig ez azért volt fontos, hogy az unió tanuljon hibáiból. Ennek következtében a hatáskörét kiterjesztette a katonai és polgári missziók összehangolt kezelésére.

II/2.3. Az EUFOR sikerei

Az EUPM hibáitól és az ország belpolitikai helyzetétől elvonatkoztatva, inkább pozitív eredményeket tud az EU katonai missziója felmutatni az Althea teljesítményéből kiindulva.

Bosznia-Hercegovina számára több jót mint, kárt okozott és számos felvázolt célját sikeresnek tekintheti.

A kézifegyvereket célzó stratégiája elérte, hogy az országban jelenlévő fegyvereket az állampolgárok önként szolgáltatassák be. A projekt sikeressége abban rejlett, hogy nem róttak fel következményként büntetést a birtoklásukért, ezen felül pénzjutalomban részesítették azokat, akik fegyvereiket leadták a hatóságoknál. Azonban a lakosság egy része már elavult vagy éppen használhatatlan lőfegyvereket is beszolgáltatót ezekért a juttatásokért. A fegyverek begyűjtésének elérése érdekében meghirdettek egy három pontból álló műveletet: Elsőnek katonák járták be a falvakat, hogy egy kijelölt napon begyűjtsék a fegyvereket. Másodiként minden háztartásban kérdezősködtek lőfegyverek után, így a család birtokában lévő eszközöktől a legegyszerűbb módon tudott megszabadulni. Utolsóként pedig razziákat hajtottak végre, a begyűjtött információk alapján. Az emberek önként adták át fegyvereiket a hatóságoknak, hogy segíteni tudják környezetük biztonságosabbá tételét a véres háborút követő időszakban. „2003 és 2005 között összesen 107 049 fegyvert foglaltak le és semmisítettek meg.” (Maczynska, 2012, p. 94.) A lőfegyverek széleskörű elterjedésének visszaszorítása összhangban állt a szervezett bűnözés felszámolásával. A helyi hatóságok és az Althea rendfenntartó erői összefogásukkal bebizonyították, hogy az EU boldogulni tud az illegális szerveket érintő biztonságpolitika területén. Ehhez szükség volt az EUFOR aktív tanácsadására a boszniai rendőrség számára. (Juhász, 2015.)

Horvátország és Bosznia-Hercegovina területén a feltételezhető aknák száma jelentős veszélyt jelentett, különösen a sűrűn lakott területeken. Megközelítőleg 4200 négyzetkilométeren helyezkedtek el aknák Boszniában. A 2007-ben végbemenő állomány csökkentés után kezdték meg az aknák felszámolását a régióban, 2019-ig bezárólag. Az ENSZ, a NATO mellett az EUFOR is kivette részét a feladat elvégzésében és a lakosság oktatásában az aknamentesítő akciók részeként, amelynek köszönhetően évről évre csökkent a taposó aknák által okozott halálozások és sérülések száma. A feladat elvégzése nem volt könnyű köszönhetően, annak, hogy nem mindig voltak pontosak az adatok arról, hol vannak nagyobb kiterjedésű aknamezők, valamint a növénytakaró, az áradások és meredek buckák is nehézségeket okoztak. Végül elmondható, hogy az EU katonai missziója sikeresen hajtotta végre az aknamentesítést. (Maczynska, 2012.)

Év	Sérült	Elhunyt
1991-1997	5490	1375
1998-2003	280	228
2004-2007	112	101
2008-2013	82	70
<u>Összesen</u>	<u>5964</u>	<u>1774</u>

2.sz. táblázat: Taposóakna okozta sérülések és halálozások száma Bosznia-Hercegovinában 1991 és 2013 között, saját készítés

Forrás: researchgate.net (2017)

A 2. számú táblázat jól tükrözi a nemzetközi szervezetek hatását a taposóaknak megsemmisítésében Bosznia-Hercegovina területén. A háború arra készítette a civil lakosságot, hogy otthonaikat elhagyva biztonságos területekre meneküljenek, ezért történhetett, hogy a legtöbb haláleset és sérülés az 1990-es évek elejére és közepére tehető. A misszió megkezdése után a halálesetek és a sérülések száma meredeken csökkenő tendenciát mutatott. 2013-ra már kevesebb mint 100 eset történt, amely a taposóaknakkal köthető össze.

II/2.4. Értékelés

Több mint egy évtizeddel a misszió megkezdése után, mindent összevetve, a kezdeti botladozásai ellenére az Európai Unió katonai missziója sikeresen teljesítette a néhány felvázolt célját, ideértve fő prioritását a béke és biztonság megteremtését. Összemérve az adatokat és teljesítményeket biztosra vehető, hogy az ország legmarkánsabb problémája a társadalmi és politikai megosztottságból származtatható, amelyre nincs ráhatása az uniónak. Tanulmányozva a belpolitikai viszonyokat az EU arra az álláspontra jutott, hogy 2021-ben újra tárgyalja a tagországokkal és Bosznia-Hercegovinával a misszió további szükséges fenntartását, ha a helyzet radikalizálódna. Az Egyesült Királyság kiválása az integrációból, arra ösztönözheti az uniót, hogy az EUFOR kiképző feladatai lánson csak el. (Cambride Review of International Affairs, 2017.)

4.sz. ábra: Bosznia-Hercegovina térképe

Forrás: EUFOR Althea honlapjáról letöltve (2017)

III. Értékelés

Az általam választott téma és tanulmány az Európai Unió biztonsági törekvéseit hivatott bemutatni és elemezni a 2001. szeptember 11-én végrehajtott Amerikai Egyesült Államokbeli terrortámadások után. Európa határain belül egyaránt fellelhető veszélyforrások, ugyanakkora biztonsági kockázatot jelentenek az EU polgárai számára, mint a határokon kívüli veszélyek. Kutatásaim során igen széleskörű és részletes irodalmi háttér állt rendelkezésemre, ennek okán az általam felvázolt két kérdésre is megfelelő választ találtam. Tény feltárásaim során nagyrészt szekunder kutatási formára támaszkodtam a téma jellegéből adódóan. Az első kérdés alapján azt vizsgáltam meg, hogyan és milyen formában változtak a fenyegetések 2001 és 2020 között. Ez a kérdéskör nagyobb rálátást biztosít a fenyegetettségekre és ezeknek az állandó változásokra, amelyek az unió biztonságát közvetlen módon fenyegetik. A második kutatási kérdés az előbbi kérdés megoldására törekszik és arra fókuszált, hogy az EU elvárt céljai alapján, milyen eredményeket tud felmutatni a veszélyforrások visszaszorításában. Figyelembe véve a felvázolt kérdéseket 2003 nagyon fontos mérföldkő volt az EU biztonságpolitikáját tekintve. Ekkor fogadták el az unió tagországai a biztonsági stratégiát, amely a mai napig meghatározza az unió törekvéseit.

Kutatásaim első fejezete három részre osztható fel, amely lényegében a védelem megteremtésére fókuszál. Az első bekezdés részletesen beszámol a biztonsági stratégiához vezető út aláírásáig. A hidegháború befejezése után az Európai Unió újra a bővítés útjára lépett, azonban a Balkánon végbemenő háborút követően megmutatkoztak az Európai Unió gyengeségei konfliktus esetén. Mivel önállóan nem tudta szavatolni a béke megteremtését a NATO közbeavatkozása létfontosságúvá vált a háború befejezéséhez. 2003-ban az EU számos tagállama ellenezte Irak katonai megszállását a NATO 5. cikkelyének hatálybalépésével. Javier Solanának az Európai Unió első kül- és biztonságpolitikai képviselőjének, aki korábban a NATO főtitkári tisztségét is betöltötte (1995-1999) sikerült kibékíteni a feleket.

A fejezet második része bemutatja, hogy az unió békítő intézkedései megteremtették a rend feltételeit, de csak Európa határain belül. Igaz nézeteltérések akadnak Szerbia és Koszovó között, de uniós csatlakozásuk érdekében elképzelhető, hogy kiegyeznek egymással a felek.

Az utolsó részben azokra a fenyegetésekre fókuszáltam, amelyek az EU biztonságára a legnagyobb hatást gyakorolják és hogyan változtak.

Mindent összevetve az Európai Unió félelmei megalapozottak, hiszen fenyegetést tapasztal déli és keleti irányból. A tömegpusztító fegyverek, számukat tekintve 2001 óta csökkenő tendenciát mutatnak, amely bizakodásra adhat okot. Jelenleg a hivatalos adatok

szerint kilenc ország rendelkezik atomrakétákkal. Irán fegyverteszteit sikerült egy időre leállítani Catherine Ashton tárgyalásainak köszönhetően, azonban az elmúlt pár évben újra megkezdődtek a közel-keleti országban zajló fegyverkísérletek és urándúsítások. Második veszélyforrásként jelenik meg a terrorizmus. Európában a terrorizmus nem az elmúlt két évtized során bontakozott ki, hanem már bőven a 20. század második felében is jelenlévő problémaként volt feltüntetve. A 2000-es évek közepéig a függetlenné kívánt széparatista csoportok, mint az IRA és az ETA hajtottak végre terrorcselekményeket az Egyesült Királyság és Spanyolország területén. Mára a helyzet abból a szempontból változott, hogy az elkövetők vallási indíttatásból követnek el terrortámadásokat, legfőbb céljuk pedig a félelemkeltés elérése az EU tagországaiban. Európa a 2015-ös migrációs hullám után megtapasztalta a félelem és a fenyegetés közelségét az ISIS (*Iszlám Állam*) akcióit követően, amelyek a civil lakosság ellen irányulnak. Annak ellenére, hogy az ISIS-t igyekszik a nemzetközi közösség felszámolni, a „magányos harcosok” még mindig jelen vannak Európa országaiban. Harmadik veszélyforrásként jelenik meg a kiberbiztonságot érő egyre fokozatosabb támadások, amely probléma a technológia fejlődésével már nemcsak hatalmi szervezeteknek okoznak fejtörést, de az emberek mindennapi életére is komoly kihatással lehetnek. Ez a fenyegetés az elmúlt tíz év során bontakozott ki, és vált világméretű problémává. A hackertámadások rendkívüli veszélyt jelentenek az energiaellátásra, az infrastruktúra zökkenőmentes működésére és akár választásokra is, mint ahogy láthattuk például 2016-ban a Brexit és az amerikai elnökválasztás során. A nemzetközi szinten fel-felbukkanó állandó veszélyforrások nyomást gyakorolnak az EU biztonságpolitikájára, amelynek folyamatos alkalmazkodást kell gyakorolnia, hogy a nyugati demokráciák biztonságát biztosítani tudja.

Másodikként arra a kérdésre fókuszáltam, hogy az Európai Unió milyen konkrét intézkedéseket hajtott végre a védelem érdekében. Ez a fejezet inkább a két előző külügyi és biztonságpolitikai főképviseelő tevékenységére fókuszál. Catherine Ashton és Federica Mogherini más-más célokat tűztek ki maguk elé. Ashton politikája leginkább a közvetítői szerepkör betöltését célozta meg, amely pozitív végkimenetű tárgyalásokat eredményezett. Ashton az iráni atomprogram leállítása mellett a Koszovó és Szerbia közötti nézeteltéréseket is igyekezett simítani, így kezelve az unió bővítési politikáját. Ezzel ellentétben Mogherini már megválasztása elejétől arra törekedett, hogy az Európai Unió a világpolitika egyik legmeghatározóbb szereplőjévé váljon. Fontos megemlíteni, hogy Mogherini felvázolt egy új stratégiát, amely megreformálta az Európai Unió biztonságpolitikai törekvéseit. A dokumentum kimondja, hogy az EU-nak sokkal nagyobb szerepet kell vállalnia a globális problémák megoldásában, így biztosítva saját védelmét is.

A 2000-es évek elején az EU útjára indította az úgynevezett misszióit, hogy szavatolni tudja a béke feltételeit a világ minden pontján. 2020-ig összesen 17 missziót hajtott végre. Ezt a témakört egy katonai (EUFOR Althea) és egy civil (EULEX Kosovo) misszió bemutatásának keretében foglaltam össze. Jugoszlávia felbomlásából fakadó nézeteltérések még a mai napig jelen vannak a régió országai között, ezért volt szükség szerű az unió közbelépése. Koszovó problémája az országban jelenlévő társadalmi (pl. korrupció, etnikai, vallási) különbözőségekből származik. A civil misszió ezeket hivatott felszámolni, valamint megteremtette a demokratikus alapelvek feltételeit Koszovóban. Visszatekintve az EULEX-re kimondható, hogy az EU helyt tudott állni a jogállamiság megteremtésében és sikeresnek tekinthető a missziója.

Az EUFOR Althea volt az unió első katonai missziója, amely 2004-ben kezdődött. Kezdeti nehézségei ellenére az Althea is megküzdött a felvázolt problémákkal, és ezekre végül megoldást tudott találni. Bosznia-Hercegovinában azonban még jelenleg is állomásoznak az Európai Unió katonái, hiszen a problémák a társadalmi és politikai megosztottságból erednek. Ezen felül a misszió sikeresnek mondható a szervezett bűnözés felszámolásában, a lakosságnál lévő fegyverek megsemmisítésében és az aknamezők feltárásában.

Az Európai Uniót érő támadások mind belülről, mind kívülről megosztottságot eredményezhetnek a tagállamok között. Valószínűsíthető, hogy az unió magára marad, és egyedül kell szembenézni problémáival, amely továbbra is szoros kapcsolatot igényel az országok között, a biztonságuk érdekében. A biztonsági stratégia nyilatkozatában megfogalmazott kérdések arra sarkallják az uniót, hogy provokatív jelleggel lépjen fel a fenyegetésekkel szemben, amelyek kárt és szembenállást okoznak.

Irodalomjegyzék

- Flögel, Mirna & Lauc, Gordan, 2001. War Stress – *Effects of the War in the Area of Former Yugoslavia*, [online], Elérhető: <https://www.nato.int/du/docu/d010306c.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2020.09.13.]
- Takács Judit, 2009. Nemzet és biztonság - *Ötéves az európai biztonsági stratégia* [online], Elérhető: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/takacs_judit-teves_az_europai_biztonsagi_strategia.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.09.13.]
- bbc.com, 2019. *Macedonia and Greece: Vote settles 27-year name dispute*. [online] Elérhető: <https://www.bbc.com/news/world-europe-47002865> [Hozzáférés dátuma: 2020.09.15.]
- A jelenleg atomfegyverekkel rendelkező országok: USA, Oroszország, Kína, India, Pakisztán, Észak-Korea, Izrael, Franciaország és Nagy-Britannia [online] Elérhető: <https://www.armscontrol.org/factsheets/Nuclearweaponswhohaswhat> [Hozzáférés dátuma: 2020.09.15.]
- un.org, 2013. *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)* [online] Elérhető: <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/> [Hozzáférés dátuma: 2020.10.08.]
- Nemzet és Biztonság, 2009. A biztonság megteremtése a változó világban - *Jelentés az európai biztonsági stratégia végrehajtásáról* [online] Elérhető: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/-jelentes_az_europai_biztonsagi_strategia_vegrehajtasarol.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.09.15.]
- Péczeli Anna , 2015. Nemzet és biztonság - *Az atomsorompó-szerződés 2015-ös felülvizsgálata és a nukleáris fegyverzetkorlátozás új kihívásai* [online] Elérhető: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_3_08_peczeli_anna_-_az_atomsorompo-szerzodes_2015os_felulvizsgalata.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.10.09.]
- 2010-2014.kormany.hu, 2014. *Fegyverzet-ellenőrzés, non-prolifерáció*. [online] Elérhető: <https://2010-2014.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/biztonsagpolitikaert-felelos-helyettes-allamtikarsag/felelossegi-teruletkek/fegyverzet-ellenorzes-nonprolifерacio> [Hozzáférés dátuma: 2020.10.09.]
- consilium.europa.eu, 2020. Európai Tanács Az Európai Unió Tanácsa - *Uniós korlátozó intézkedések Észak-Koreával szemben*. [online] Elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/sanctions/history-north-korea/> [Hozzáférés dátuma: 2020.10.08.]
- Europol, 2020. *EUROPEAN UNION TERRORISM SITUATION AND TREND REPORT* [online] Elérhető: [European Union Terrorism Situation and Trend report \(TE-SAT\) 2020](https://www.europol.europa.eu/terrorism-situation-and-trend-report) [Hozzáférés dátuma: 2020. 09.16.]
- Europol, 2005. *AZ EURÓPAI UNIÓ TERRORIZMUSELLENESSTRATÉGIÁJA* [online] Elérhető: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14469-2005-REV-4/hu/pdf> [Hozzáférés dátuma: 2020.09.18.]
- Immenkamp, Beatrix; Gianluca Sgueo & Sofija Voronova, 2019. Uniós szakpolitikák – A polgárok szolgálatában - *A terrorizmus elleni küzdelem* [online], p. 2. Elérhető: https://what-europe-does-for-me.eu/data/pdf/focus/focus01_hu.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.10.01.]

- consilium.europa.eu, 2020. *A terrorfenyegetettség és a közelmúltbeli európai terrortámadások nyomán tett lépések* [online] Elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/fight-against-terrorism/response-terrorist-threat/> [Hozzáférés dátuma: 2020.09.23.]
- Europol, 2020. *Terrorizmus az EU-ban: támadások és letartóztatások 2019-ben* Elérhető: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/security/20180703STO07125/terrorism-in-the-eu-terror-attacks-deaths-and-arrests-in-2019> [Hozzáférés dátuma: 2020.09.23.]
- europa.eu, 2020. *Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökség (ENISA)* [online] Elérhető: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/enisa_hu [Hozzáférés dátuma: 2020.10.06.]
- Beláz Annamária, 2019. THE CHANGING ROLE OF THE EU IN CYBERSECURITY - *Az Európai Unió változó kiberbiztonság koncepciója* [online] Elérhető: <https://biztonsagtudomanyi.szemle.uni-obuda.hu/index.php/home/article/view/10/8> [Hozzáférés dátuma: 2020.10.10.]
- Molnár et al., 2019. *Kritikus Információs Infrastruktúrák Védelme - Éves továbbképzés az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy számára* [online] Elérhető: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/13803/Kritikus%20informacios%20infrastrukturak%20vedelme_Eves%20tovabbkepzes_felelos%20szemely.pdf?sequence=3#page=38 [Hozzáférés dátuma: 2020.10.08.]
- Berzsényi Dániel, 2014. *Kiberbiztonsági analógiák és eltérések. A Közép-európai Kiberbiztonsági Platform részes országai által kiadott kiberbiztonsági stratégiák összehasonlító elemzése* [online] Elérhető: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2014_6_10_berzsényi.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.10.12.]
- eeas.europa.eu, 2019. *A főképvisező/alelnök.* [online] Elérhető: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/73893/node/73893_hu [Hozzáférés dátuma: 2019.10.10.]
- Molnár Anna, 2015. *Nemzet és Biztonság - Az unió külügyi és biztonságpolitikai képviselője* [online] p. 6. Elérhető: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_5_02_molnar_anna_-_az_unio_kulugyi_es_biztonsagpolitikai_kepviseleje.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.10.09.] már volt
- Gálik, et al., 2015. *Nemzet és Biztonság - Az iráni nukleáris megállapodás nagyhatalmi érdekek metszéspontjában* [online] Elérhető: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_4_09_galik-matura-n_rozsa-peczeli-poti-szalai_-_az_irani_nuklearis_megallapodas.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.10.11.]
- Juhász Krisztina, 2016. *Külügyi Szemle - A Koszovó és Szerbia közötti párbeszéd és a brüsszeli megállapodás végrehajtásának eddigi mérlege* p. 35. [online] Elérhető: <https://kki.hu/assets/upload/Juhesz.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2020.10.11.]
- Molnár Anna, 2015. *Nemzet és Biztonság - Az unió külügyi és biztonságpolitikai képviselője, HR/VP 3.0* [online] p. 11. Elérhető: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_5_02_molnar_anna_-_az_unio_kulugyi_es_biztonsagpolitikai_kepviseleje.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.10.15.]

- Molnár Anna, 2016. Nemzet és Biztonság - *Közös jövőkép, közös cselekvés: erősebb Európa. Az EU globális kül- és biztonságpolitikai stratégiája* [online] p. 80. Elérhető: <http://nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=733>. [Hozzáférés dátuma: 2020.10.15.]
- europarl.europa.eu, 2019. *Védelem: valóban közös hadsereget hozna létre az Unió?* [online] Elérhető: <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/security/20190612STO54310/vedelem-valoban-kozos-hadsereget-hozna-letre-az-unio> [Hozzáférés dátuma:2020.10.15]
- Mogherini, Federica, 2016. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan - *Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa* [online] Elérhető: http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_hu_.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.10.20.]
- Vincze Hajnalka, 2006. *A Transzatlanti Vita*. Budapest: Zrínyi Kiadó
- European Commission, 2015. *European Neighbourhood Policy - Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions* [online] Elérhető: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/neighbourhood/pdf/key-documents/151118_joint-communication_review-of-the-enp_en.pdf [Hozzáférés dátuma:2020.10.21.]
- Dimitrova, Antoaneta, 2014. *Dealing with Turkey After Ukraine: Why the EU Should Let the Enlargement Approach Go* [online] Elérhető: <https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/CKeditorImages/20200408-01044197.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2020.10.21.]
- Christopher S. Chivvis, 2016. National Defense Research Institute - *EU Civilian Crisis Management* [online] Elérhető: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2010/RAND_MG945.pdf [Hozzáférés dátuma: 2020.11.04.]
- European Union external action, 2019. *Military and civil missions and operations* Elérhető: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en [Hozzáférés dátuma:2020.11.05.]
- European Union CSDP Missions and Operations, 2020. [online] Elérhető: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en [Hozzáférés dátuma: 2020.11.07.]
- Juhász Krisztina, 2015. *Nemzet és biztonság - Az Európai Unió nyugat-balkáni válságkezelési missziói* [online] Elérhető: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_2_07_juhasz_krisztina.pdf [Hozzáférés dátuma:2020.11.07.]
- theguardian.com, 2011. *The EU must confront the north Kosovo crisis* [online] Elérhető: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/dec/01/eu-north-kosovo> [Hozzáférés dátuma:2020.10.08.]
- Skenderi, Nagip - Mehmetaj, Yill 2019. *The Role of Customs in Budget Revenues and Economic Development in Kosovo* [online] Elérhető: <http://ceere.eu/pjiel/wp-content/uploads/2019/12/pjiel-2019-1-2-yill-mehmetaj-nagip-skenderi.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2020.10.12.]
- osw.waw.pl, 2011. *Kosovo introduces an embargo on Serbian products* [online] Elérhető: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2011-07-27/kosovo-introduces-embargo-serbian-products> [Hozzáférés dátuma: 2020.11.12.]

- Juhász Krisztina, 2016. Külügyi Szemle - *A Koszovó és Szerbia közötti párbeszéd és a brüsszeli megállapodás végrehajtásának eddigi mérlege* p. 35. [online] Elérhető: <https://kki.hu/assets/upload/Juhasz.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2020.11.12.]
- European Commission, 2013 – *Joint Report to the European Parliament and the Council* [online] Elérhető: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/sr_spring_report_2013_en.pdf [Hozzáférés dátuma:2020.11.12.]
- bbc.com, 2013. EU police officer killed in Kosovo [online] Elérhető: <https://www.bbc.com/news/world-europe-24158153> [Hozzáférés dátuma: 2020.11.12.]
- washingtonpost.com, 2015. 20 years later, this is what Bosnians think about the Dayton peace accords [online] Elérhető: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2015/12/14/20-years-later-this-is-what-bosnians-think-about-the-dayton-peace-accords/> [Hozzáférés dátuma: 2020.11.24.]
- eda.admin.ch, 2017. EULEX Kosovo [online] Elérhető: <https://www.eda.admin.ch/civpol/en/home/einsatz/previous-missions/eulex-kosovo.html> [Hozzáférés dátuma: 2020.11.20.]
- Maczynska, 2012. The EUPM and EUFOR Althea missions in Bosnia and Herzegovina: An evaluation [online] Elérhető: <https://researchrepository.wvu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1258&context=etd> [Hozzáférés dátuma: 2020.11.24.]
- Musa, Sjnezana; Sakic, Dario; Siljkovic, Zeljka, 2017. GEOGRAPHICAL REFLECTIONS OF MINE POLLUTION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AND CROATIA [online] Elérhető: https://www.researchgate.net/publication/317111111_GEOGRAPHICAL_REFLECTIONS_OF_MINE_POLLUTION_IN_BOSNIA_AND_HERZEGOVINA_AND_CROATIA [Hozzáférés dátuma: 2020.11.24.]
- vtg.admin.ch, 2017. EUFOR LOT & MTT [online] Elérhető: <https://www.vtg.admin.ch/en/aktuell/einsatz-und-operationen/militaerische-friedensfoerderung/missionen/eufor.html#ui-collapse-687> [Hozzáférés dátuma:2020.11.24.]

Mellékletek

Nyilatkozat a szakdolgozat státuszáról (nyilvános, bizalmas)

Alulírott KENDERES ZOLTÁN (Neptun kód BZ4XQ5) a
AZ EURÓPAI UNIO' BIZTONSÁGPOLITIKAI TÖREKVÉSEI 2001-TŐL
NAPJAINKIG

című szakdolgozatommal/záródolgozatommal (továbbiakban mű) kapcsolatban az alábbiakról nyilatkozom:

- Kijelentem, hogy a mű BGE Dolgozattár repozitóriumába való feltöltésével más jogát nem sértem. Tudomással bírok arról, hogy az Egyetem a szerzői jogok meglétét nem ellenőrzi.
- Nyilatkozom, hogy a mű (a megfelelő rész aláhúzandó)
 - a bizalmas
 - a nyilvánosság számára hozzáférhető
- Tudomásul veszem, hogy
 - szerzői jogsértés esetén az Egyetem az érintett dokumentum elérhetőségét a szerzői jogsértés tisztázása idejére átmenetileg korlátozza,
 - szerzői jogsértés esetén az érintett művet a Repozitórium adminisztrátora a Repozitóriumból haladéktalanul eltávolítja,
 - amennyiben a dolgozatomat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszem, az egyetem a dolgozatot az interneten a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszi. Hozzájárulásom – szerzői jogaim maradéktalan tiszteletben tartása mellett – nem kizárólagos és időtartamra nem korlátozott felhasználási engedély.

Kelt: KECSKEMÉT 2020.12.06.

Kenderes Zoltán

hallgató

s.k.

NYILATKOZAT

Alulírott KENDERES ZOLTÁN büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerezés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2020 év¹²..... hónap⁰⁶..... nap

Kenderes Zoltán

hallgató aláírása